

1.GİRİŞ

Sosyal uyum, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Yaşamını ilişkiler ağı içerisinde sürdüren insanın uyumunda ve mutlu olmasında sağlıklı sosyal etkileşimin büyük payı vardır. Çocuğun sosyal davranışı, etkileşimde bulunduğu iki grubun, ailenin ve akranların tepkileri bağlamında ele alınmaktadır. Çocuklar ilk ilişkilerini kurdukları yetişkinlere bağımlı ve onlara göre daha güçsüzdür. Yani çocuk-yetişkin ilişkisi bir çeşit eşitsizliğe dayanır. İlerleyen yaşlarda ise çocukların akranlarıyla olan ilişkileri giderek önem kazanır (Grusec ve Lytton, 1998). Çocuklar neyi kabul, neyi reddedeceğini akranların kendilerine verdikleri tepkilerden öğrenir. Buna göre sosyal beceriler bu güç eşitliğine dayalı ilişkiler içerisinde öğrenilir. Çocuğun akranları tarafından kabulü, onun yeterli sosyal beceriye sahip olmasıyla doğrudan ilişkilidir (Çetin ve başk., 2003).

Eğitim çocuk doğar doğmaz ailede başlar, okul içinde ve dışında yapılan eğitim ve öğretimle birlikte yaşam boyu sürer. Çocuk doğumdan itibaren içine girdiği sosyal, kültürel ortama ve çevresine uyum sağlamaya çalışır. Çocuğun içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi ve toplumla bütünleşebilmesi, onun toplumda geçerli olan sosyal davranışları edinmesiyle gerçekleşir. Bu anlamda sosyal uyum, bireylerin ve çocukların belirli bir grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreç olarak tanımlanmıştır (Gander ve Gardiner, 2001).

Çocuğun ilk yıllarındaki sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi, daha sonraki yıllardaki sosyal uyum ve becerilerinin temelini oluşturur. Başkalarını gözlemleyerek ve onları taklit ederek davranış biçimleri kazanan çocuk için, anne-babanın onunla kurduğu iletişim ve eğitiminde izlediği tutum, çocuğun yaşayacağı sosyal uyum ve becerilerinin boyutunu önemli ölçüde şekillendirir. Güvenli, sıcak bir aile ortamında sevgiyle büyüyen çocuk, toplumun normlarını, günlük yaşamla ilgili bilgi-becerileri ve yaşama uyum sağlamayı öğrenir.

Aile içerisindeki iletişim, çocukların sosyal uyum ve becerilerini olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilir. Anne babanın çocuğa gösterecekleri sevgi, sıcaklık,

yakınlık ve davranışlarında tutarlı ve güven verici bir tutuma sahip olmaları, çocukların sosyal uyum ve becerilerini olumlu yönde etkilemektedir. Buna karşın anne babanın çok katı bir disiplin ve otorite uygulayarak çocuklarını aşırı baskı içinde, esnek ve sevgi dolu bir etkileşimden uzak yetiştirmeleri çocukların sosyal uyum ve becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının da çocuğun sosyal davranışları kazanmasında önemli bir yeri vardır. Okul öncesi eğitim kurumlarının çocuğun gelişimindeki yerini, okul öncesi öğretmenin ve uygulanan eğitim programının kalitesi belirler. İlk sosyal gelişimini ailede gerçekleştiren çocuğun okulda en çok iletişimde bulunduğu, kendine model aldığı, gözlemlediği kişi öğretmenidir. Anne-baba tutumlarında olduğu gibi öğretmenin de çocuğa yaklaşımında izlediği tutum ve davranışlar etkilidir. Bu doğrultuda okul öncesi eğitim öğretmenleri, yaratıcı, esnek, çocuğu seven, onun grup içinde etkinliğini sağlayan, kendisini tanıyan ve yeniliklere açık kişiler olmalıdır. Öğretmen çocukların birbirinden farklı kalıtsal özellikler ve çevresel olanaklar içinde yetiştiklerini dikkate alarak bireysel farklılıklarını kabul etmeli ve bu anlayış içinde uyguladığı öğretim yöntemlerini bireyselleştirmeye çalışmalıdır (Güler, 1994).

1.1. Sosyal Uyum ve Becerilerle İlgili Yaklaşımlar

Kişilik uyumunu açıklayan kuramlar içinde başta geleni Freud'un psikoanalitik temele dayanan kişilik kuramıdır. Freud' un psiko-seksüel uyum kuramı, kişiliği beş psiko-seksüel uyum evresi içinde incelemektedir. Bu evrelere psiko-seksüel denmesinin nedeni, her birinde cinselliğin baskın bir faktör olmasındandır. Ayrıca psiko-seksüel uyum süresince ego ve süperego boyutlarının oluşması, kişiliğin sosyal yönüne işaret etmektedir. Bu kurama göre, kişiliğin sağlıklı bir biçimde oluşması, özellikle çocukluk döneminde geçirilen ön yaşantılara bağlıdır. Bu bağlamda cinselliğin belirleyici olduğu bütün uyum evrelerinde, bir önceki dönemin bastırılan veya ketlenen talepleri doyuma ulaşmadığı için, bilinçaltında yaşamaya devam eder. Bilinçaltı çatışmalar ve gereksinimler, bireyin davranışına

yön veren önemli etkenlerdir (Erden ve Akman, 1997; Aydın, 2000; Senemoğlu, 2001; Bayhan ve Artan,2004).

Kişilik uyumunda çocukluk yıllarının önemine değinen bir başka kuramda Erikson'a aittir. Erikson'un kişilik kuramı ile Freud'un kuramı arasında birçok benzer öge bulunmaktadır. Ancak Erikson Freud'dan farklı olarak, kişilik uyumunda ağırlığı sadece çocukluk yıllarına vermeyerek kişilik uyumunu yaşam boyu süren bir süreç olarak kabul eder. Psiko-sosyal uyumu, dönemler halinde inceleyen Erikson'un kuramında kültürel sosyal ve çevresel etkenlerin önemi vurgulanmıştır. Erikson'un kuramına göre; insanların temel ihtiyaçları aynıdır, benlik ya da egonun uyumu temel ihtiyaçların karşılanmasıyla oluşur, uyum dönemler halinde oluşur, her dönem gelişim için fırsatlar sağlayan bir krizle veya psiko-sosyal bir problemle nitelenir, böylelikle farklı dönemler bireyin güdülenmesinde farklılıklar oluşturur. Buna göre; sosyal çevre içinde yer alan ebeveynler, öğretmenler ve arkadaşlar çocuğun psiko-sosyal uyumunda önemli ve gerekli bir rol oynarlar. Kişilik uyumunda sosyal çevreye verdiği önemin yanı sıra, biyolojik temelli, doğuştan getirilen özelliklerin de üzerinde durulmuştur (Erden ve Akman, 1997; Aydın, 2000; Senemoğlu, 2001; Bayhan ve Artan,2004).

Sosyal etkileşim kuramları içinde yer alan, Bandura tarafından açıklanan sosyal öğrenme teorisine göre, insan davranışları sadece pekiştirme yoluyla değil, davranışsal ve çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimi ile açıklanabilir. Bandura, gözlem yoluyla öğrenme üzerinde durmuştur. Gözlem yoluyla öğrenme, dikkat etme, hatırd tutma, davranışı meydana getirme, güdülenme süreçlerini kapsamaktadır. Başkalarını gözlemleyerek model alma, çocuklar için özellikle anne-baba tutumları açısından geçerli bir yaklaşım biçimindedir (Aydın, 2000; Senemoğlu, 2001).

Bir bütün olarak fenomenolojik yaklaşımlar olarak kabul edilen çağdaş psikolojik yaklaşımlar, bireyin öznel algıları üzerinde yoğunlaşan kuramlardır. Buna göre bireyin kendini, dünyayı ve olayları yorumlama biçimi, kişiliğin temelini oluşturur. Bireyin kendi doğasıyla uyum içinde yaşayabilmesi için, bilinçli seçimler yaptığı görüşünden hareketle, insanı merkeze alan bir yaklaşımı benimserler. Bu

yaklaşımına göre, insanın davranışları bilinçdışı tepkiler veya çocukluk dönemine ilişkin ön yaşantılarla açıklanamaz. Ancak insan davranışları, kendini gerçekleştirmeyi tanımlayan sosyo-psikolojik değişkenlerle açıklanabilir (Aydın, 2000; Atkinson ve başk, 2002).

1.2. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Uyum ve Becerilerin Gelişimi

Toplumsal beklentilere uygunluk gösteren, kazanılmış davranış yeteneği olarak tanımlanabilen sosyal uyum, geniş anlamda bireyin doğumuyla başlayan bir evreyi, dar anlamda ise günlük davranış uyumunu kapsar.

Daha yaygın bir tanımla, sosyal uyum (toplumsal uyum), kişinin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorluklarına karşı duyarlılık geliştirmek, başkalarıyla geçinebilmek, onlar gibi davranabilmek, onaylanabilir davranış kalıpları geliştirebilmektir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005).

Sosyal beceri ise kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi, çözümleme ve anlamamanın yanı sıra uygun tepkilerde bulunma, hedeflere yönelik ve sosyal bağlama göre değişen, hem gözlenebilir, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren, öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlanır. Sosyal beceriler, başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açabilecek ve olumsuz tepkileri önleyebilecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlar olarak da tanımlanabilir (Şahin, 2004).

Sosyal uyum ve sosyal becerinin tanımları çerçevesinde okul öncesi dönem; gelişimin en hızlı olduğu, kişiliğin temellerinin atıldığı, çocuğun yakın çevresinden en çok etkilendiği ve her türlü öğrenmeye açık olduğu, bir dönemi içerir. Okul öncesi dönemde kazanılan yürüme ve konuşma özellikleri çocuğun çevresini keşfetmesine ben duygusunun kazanılmasına yardım eder. Anne ve baba tarafından ortaya konulan kısıtlamalar ve yasaklara tepki çocuk tarafından olumsuz olarak verilir. Okul öncesi

dönemde çocuk bu kısıtlamalara daha uyumlu bir tepki verir, hayal gücü gelişir. Oyunlarında cinsel kimlikler ve gruplaşmalar görülür. Bu dönemde çocuğun en önemli uğraşı oyundur, oyunla çocuk gelişir kişilik kazanır. Okula başlayan çocuk yaşadığı dünyayı keşfeder ve ayrıntılarla ilgilenir. Oyunlarla üstün olmayı ve kazanmayı hedefler. Oyun alanları artık okul ve bahçeler olmuştur. Yardımlaşma, iyi ilişkiler kurma, saygı ve sevgi gibi özellikler kazanır. Çocuk her şeye karşı tepkilidir, gruplaşma önem kazanır. Bu dönemde bağımlılık-bağımsızlık savaşı verir, kimlik bocalaması vardır, cinsel kimlik sorunlarıyla uğraşır ve gelecekle ilgili planlar yapar.

Anne-baba tarafından gösterilen sevgi, dengeli bakım ve beslenme, çocuğun temel güven duygusunu geliştirir ve bu yıllarda anne-baba ile ilişkilerinde olumlu yönde izlenimler varsa, başkalarına karşı da benzer biçimde davranır. Kısaca çocuk, aile içinde kendine yapılan sosyal davranışları yansıtır. Çocuğun aile dışındaki ilişkileri de olumsuzsa, bu ilişkilerinde reddedilmiş itilmişse, bu tür sosyal ilişkileri tekrarlamak istemeyecektir. Olumlu sosyal ilişkiler tekrar edilir. Mutlu sosyal deneyimler, çocuğu sosyal deneyimlerini tekrarlamaya teşvik eder (Kulaksızoğlu, 2001)

Sosyal uyum yaşam boyu devam eden bir süreçtir ve okul öncesi eğitim kurumunda geçirilen süre arttıkça çocuklarda gözlenen paylaşma, işbirliği yapma, arkadaşlarıyla birlikte oynama gibi olumlu sosyal davranışların sıklığı da artmaktadır (Erden ve Akman,1997).

1.2.1. Sosyal Uyum ve Becerileri Etkileyen Faktörler

Okul öncesi dönemde çocuğun sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi bazı faktörlerden etkilenmektedir. Bunlardan en temel olanlar aşağıda verilmiştir.

1.2.1.1. Anne-Baba Çocuk Etkileşimi

Anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarının onların uyumunu etkilediğini ortaya koyan birçok araştırma vardır. Ailenin çocuğa karşı demokratik bir yaklaşım içinde olması onun özellikle sosyal uyumunu olumlu yönde etkiler.

Ailenin eğitim seviyesinin düşük olması, aile içi ilişkilerin istenilen nitelikte olmaması, çocuğun eğitiminde eksik ve yanlış uygulamalara neden olabilmektedir. Çocuğun davranışlarını kişilik özellikleri ve yetiştiği aile içindeki yaşadığı deneyimler etkilemektedir. Zira çocuk, yapısı itibarıyla davranışlardan etkilenmekte olup bu davranışları taklit etmeye çalışmaktadır (Onur, 2000). Çocuk toplumsallaşma etkileşimini üç etki ile kavrar. Bunlar model alma, taklit ve sosyal pekiştirme. Tüm bu etkiler özellikle aile tarafından çocuğa yöneltilir. Model alma; bireyin çevresindeki davranış biçimlerini, bir diğer bireyden öğrenmesidir. Bu süreçte öğrenmek kadar, bireyin öğrenerek tekrarlamaya başladığı davranışlar karşısındaki toplumsal tepkileri de sınıdığı dönemdir. Taklit, çocuğun gelişmesindeki en güçlü etkilerden birisidir. Çocuklar, yetişkinler ve diğer çocukların kendi saldırganlık dürtülerini nasıl kontrol ettiklerini izleyerek ve kopya ederek, kendilerinin nasıl davranacaklarını öğrenirler (Yavuzer, 2001). Sosyal pekiştirme; birey kendine model olarak gördüğü bireylerin davranışlarını taklit ederek girdiği bir süreçte, her davranışının kabul edilebilirliğini de kavramaya başlar. Onaylanan ve onaylanmayan bu davranışların sonucu, onaylanmış olanın doğru olduğu, ödüllendirildiğini görür. Gözlemle ve sosyal pekiştirme etkisiyle, sosyal davranış normlarını hızla öğrenir (Akalin, 1999: 525).

Çocuk ilk sosyal davranışları, aile bireyleri ile etkileşimi sonucunda kazanır. Ailede anne babanın ve diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile

içindeki yerini belirler. Aile, çocuğa güven duygusu aşılar, çocuğun sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar. Aile, okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleştirme kurumu olarak dikkat çeker. Çocuk okul öncesinde kendisine sunulan sosyal deneyimlerin yanı sıra, model alacağı kişiler olarak da aile üyelerinden yararlanır. Aile, çocuğa sosyal açıdan kabul edilen davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder.

Ailede, anne babanın çocuk üzerindeki etkisi, daha bebek dünyaya gelmeden önce başlar. Anne-babanın bebeğin dünyaya gelmesine istekli ya da isteksiz oluşları, hazır olup olmamaları, bebekten beklentileri, bebeğin ilk izlenimlerini ve çevresi ile duygusal etkileşimini etkiler.

Çocukta sosyal ilişkilerin gelişmesinde anne çocuk diyalogunun önemli bir rolü vardır. Anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar. Başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur.

Sosyal uyumda gecikme pek çok davranış problemi, içe-dönük, çekingen güvensiz kişilik gibi olumsuz kişilik özelliklerine neden olabilir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Güçlü aile birliği ve etkin ana-babalık güç durumlarına karşı hassas çocukların uyum sağlamalarını destekler. Güvenli, tutarlı, sevgiye dayalı aile-çocuk ilişkisi çeşitli risk ortamlarında, örneğin düşük sosyal ekonomik seviyeden kaynaklanan riskli ortamlarda onarıcı, koruyucu bir süreçtir (Raver, 1997: 1-2).

Anne-babanın gözlenen davranışları ve tutumları; çocuğun etkinliklerini, cinsiyet rollerini, kısaca tüm kişilik gelişimini etkilemektedir. Anne-baba çocuğun davranışlarını ne aşırı derecede kontrol edip kısıtlamalı, ne de çocuğun her istediği şeyi yapmalıdır. Tutarlı ve güven verici bir tutuma sahip olmalıdır. Anne-baba çocuğun uygun isteklerini, gücü ölçüsünde, belli bir seviyede özgürce yapmasına izin vermeli ve çocuktan beklentilerini de açıkça belirtmelidir. Anne-baba çocuğu aşırı

derecede sınırlandırmadan, fakat tamamen de başıboş bırakmadan uygun bir denge kurarak girişimlerini desteklemelidir.

Baumrind'e göre; ailenin eğitim düzeyi her dönemde çocuğun, fiziksel, zihinsel, cinsel, sosyal ve devinimsel gelişimini geniş ölçüde etkilemektedir. Bu arada, özellikle anne-babanın kişisel ilişkilerinin nitelik ve içerik açısından uygun bir düzeyde bulunması, aile içi iletişiminin en önemli değişkenidir. Sorunlu davranışların belirlenmesi ve düzeltilmesinde, benzer davranışlar gösteren anne-babalar, bu şekilde bir yandan çocuklarına uygun bir davranış modeli oluştururlar. Bir yandan da ailenin bütünlüğünü ve uyumunu koruyarak geliştirirler. Huzursuz ve gergin bir aile ortamının ya da parçalanmış bir ailenin ise, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyeceği açıktır. Mutsuz ve çekişmeli aile ortamında, çocukların, genellikle içe dönük, edilgen ve bağımlı kişilik özellikleri gösterdikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda özgüven ve özsaygı durumlarını yeterince kazanamayan bu çocukların, sosyal ilişkilerinde uyumsuz ve başarı güdülerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Akt. Cunningham, 1993).

Aile-çocuk etkileşimi, çocuğun sosyal ve duygusal uyumunda oldukça anlamlı bir yere sahiptir. Aile içindeki duygusal etkileşimin azalmasında anne ya da babadan birinin kaybı veya ayrılıkları ya da çocukları reddetme, ihmal etme, tutarsız davranma, aşırı koruyucu, aşırı hoşgörülü davranma gibi tavırlar gelmektedir. Çocuklarının gereksinmelerine yanıt vermemeleri, duygusal etkileşimi azaltan ya da tamamen ortadan kaldıran diğer etkenlerdir. Ailede duygusal etkileşim eksikliği tüm uyumu özellikle duygusal ve sosyal uyuma olumsuz etkide bulunmaktadır (Yavuzer, 2001; Dirim, 2003; Dehart ve başk, 2004).

Smith ve Walden' in (1999) yaptığı çalışmada olumsuz tutum ve davranışlar gösterilen çocukların negatif duygusallık ve okulda duygusal destek arama davranışları yüksek bulunmuştur.

Yeni yürüyen bebekte olduğu gibi, okul öncesi dönemde de anne babalar çocuklarına yavaş yavaş sorumluluklar vermeli ve bir yandan da çocuklarının çaresiz

durumda kalma ihtimaline karşın hep ulaşılabilir ve çocuğun yakınında olmalıdırlar (Dehart ve başk, 2004: 356).

Çocuğu olduğu gibi kabul etmemek, başkalarıyla kıyaslamak, çocuğa yönelik yaş ve gelişim düzeyinin ilerisinde beklentiler taşımak da bazı anne-babaların yapmış olduğu hatalar arasındadır. Bu davranışlar, çocuğu isyankar yapabilir, aşırı hırslı, çekingen ve yaşam zevkinden yoksun hale getirebilir. Buda çocukların sosyal gelişimleri akranlarına göre geri kalmasına neden olabilir (Bakırcıoğlu, 2002).

Çok katı bir disiplin ve otorite uygulayarak çocuklarını aşırı baskı içinde esnek ve sevgi dolu bir etkileşimden uzak yetiştiren ebeveynlerin çocukları pasif, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemeyen, etki altında kalan bir kişilik yapısı ya da saldırgan davranışlar gösterebilmektedir (Yavuzer, 2001; Çağdaş ve Seçer, 2002).

Anne ve babanın çocuk eğitimindeki görüş ayrılıkları ya da anne-babanın çocuğun davranışları konusunda gösterdiği değişken davranış biçimlerinden kaynaklanabilen dengesiz ve tutarsız davranışlar, çocuğun ne zaman, nasıl davranması gerektiğini öğrenememesine, anne ve babasıyla çatışmasına neden olmaktadır. Anne-babaların tutarlı olması, çocukların toplum kuralları ve normlarına uygun davranışlar geliştirerek, sosyal çevreye uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Anne-baba arasındaki çatışma, çocuklar üzerinde gerek aşırı serbest, gerekse aşırı kısıtlayıcı anne-baba tutumundan çok daha yıkıcı bir etki yapmaktadır. Evdeki huzursuz ve gerilimli etkileşimler, çocukların duygusal ve sosyal uyumunu derinden etkileyerek davranış problemleri geliştirmelerine neden olmaktadır (Yavuzer, 2001).

Anne ve babaların güven verici, destekleyici ve hoşgörölü biçimde çocuklarına yaklaşmaları, çocukların sosyal uyumu için ideal olan etkileşim biçimidir. Anne-babaların, çocukların hem ilgi ve ihtiyaçlarına duyarlı davranarak, hem de çocuklarını denetleyerek bir dengeyi yakalamaları gerekir. Çocuklarının sosyal uyumunu olumlu yönde destekleyen ebeveynlerin öncelikle çocukların

gelişim dönemlerini bilmeleri ve çocuklarını kendilerine özgü bireyler olarak kabul etmeleri gerekir. Anne ve babanın çocuklarına dengeli kararlı ve tutarlı davranmaları çok önemlidir. Ebeveynler, çocuklarının sosyal uyumunda uygun ve sağlıklı birer özdeşim modeli olacak şekilde davranmalı, çocuklarının yaş ve gelişim özelliklerine uygun beklentiler taşımalıdır. Anne ve babanın çocuklarına sunduğu koşulsuz sevgileri, sevgi ve hoşgörüye dayanan etkileşimleri, çocuklarının bağımsız, içten denetimli bir kişilik yapısını geliştirmesini sağlar. Ebeveynlerin çocukla iletişimde güven ve saygı öncelikli olmalıdır. Aile içinde uyulması gereken sınırlılıklar ve standartlar önceden belirlenmeli, çocuğa anlayacağı biçimde açıklanmalı ve rehberlik edilmelidir. Çocuğun görüş ve düşüncelerine değer vermek, karşılıklı iletişimlerde emir verme, uyarma, tehdit etme, öğüt verme, yargılama, suçlama gibi iletişim engellerini kullanmamak önemlidir. Çocuklarının sosyal uyumunu destekleyen ebeveynler, çocuklarıyla nitelikli ve sık zaman geçiren, sosyal yaşantıları paylaşan, onları dinleyen sorularına karşılık veren, çocukları için gerekli olan uyarıcıları sağlayan, demokratik bir tutum içinde sorunlara çocuklarla birlikte çözüm arayan, güven verici ve hoşgörülü bir tutum içinde gerektiğinde sınırlamalar ve denetlemeler getiren ebeveynlerdir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Pettit ve başk. (2000) tarafından yapılan çalışmada destekleyici ebeveyn olma, çocuğun etkinliklerine ve arkadaşlarına ilgi gösterme olarak nitelendirilmektedir. Bu faktörler çocuğun davranışsal, sosyal ve akademik uyumuna katkı sağlamaktadır. Destekleyici ebeveyn olmanın olumlu sonuçları hem kız, hem erkek çocukları için geçerli olmasına rağmen, kız çocukları için daha güçlü olarak bulunmuştur.

Anne babaların çocuklarının sosyal uyumunu desteklemeye yönelik davranışları, çocuklarının kendilerine güvenen, yaratıcı ve sosyal yönden gelişmiş, bağımsız, kendi haklarını korumasını bilen, başkaları ile işbirliği ve dayanışma içine girebilen, kendisiyle ve çevresiyle barışık, dengeli ve uyumlu bir kişilik yapısı geliştirmesine neden olmaktadır (Sonuvar, 1999; Çağdaş ve Seçer, 2002).

1.2.1.2. Kardeş İlişkileri

Kardeşlerin ilişkisi ve etkileşimi çok yönlüdür ve ileriki sosyal ilişkiler için bir basamak teşkil eder. Okul öncesi dönemde bir çocuğunun kardeşi doğduğu zaman, bazı çatışmalar ve davranışsal değişimler yaşamasına neden olabilmektedir. Büyük çocuğun gösterdiği davranış, birçok çatışmanın yaşanmasına rağmen, anne-babanın yeni doğan bebeğe olan tavrı ile yakından ilişkilidir. Annenin, büyük çocuğunu bebekle ilgilenme konusunda teşvik etmesi ve bebeğe bir “bebek”ten çok bir “kişi” ya da “birey”miş gibi davranması, büyük çocuğun yeni doğan kardeşine karşı daha ilgili ve şefkatli bir tavır takınmasını sağlar (Cunningham, 1993)

Kardeş ilişkileri duygusal anlamda çelişkili olarak tanımlanabilir. Zira kardeşler zaman zaman çatıştıkları gibi içten ve sıcak ilişkiler içinde de olabilirler. Yoğun pozitif ve negatif duygusal ilişkiler, kardeşliği çarpıcı hale getirir. Kardeşler büyüdükçe negatif ve pozitif etkileşimlerin yoğunluğu ve sıklığı azalır. Kardeşler özellikle ilk çocuklukta, çocukların yaşamında önemli ve tutarlı sosyalleşme araçlarıdır (Deckard ve başk. 2002: 571-588).

Okul öncesi dönemde kardeş ilişkilerinde sadece rekabet görünmez. Yeni yürümeye başlayan okul öncesi çocukları kardeşlerine yardım eder, onları taklit eder, oyuncaklarını paylaşır. Yapılan bir boylamsal çalışmada, büyük çocuğun bir yaşına gelene kadar, küçük kardeşi taklit ettiği, bir yaşından sonra da küçük kardeşin büyük kardeşi taklit ettiği görülmüştür (Bee, 2000).

Deckard ve başk. (2002) yaptıkları çalışmada kardeş ilişkileri farklı aile ortamlarında incelenmiştir. Kardeş çatışma ve agresifliğinin, en yüksek oranda yalnız annelerden oluşan ailelerde görüldüğü, kardeşler arasındaki zıtlığın daha çok çocukların davranışsal ve duygusal problemleriyle ilişkili olduğu, ancak bu etkilerin aile tipine göre değişiklik gösterdiği sonuçlarına varılmıştır.

Ailede tek olan genellikle ben merkezci, diğerlerine bağımlı ve değişken karakterli olabilmektedir. Tek çocukların sosyal duygusal gelişim düzeyleri,

ailelerinde iki-üç çocuk olanlar ile dört ve daha fazla çocuk olanlara göre daha yüksektir. Ailelerinde iki-üç çocuk olanların sosyal duygusal uyumları, ailelerinde dört ve daha fazla çocuk olanlara göre daha yüksektir. Çocuk sayısı arttıkça sosyal duygusal uyum düzeyleri azalmaktadır.

1.2.1.3. Akranlar ve Arkadaşlık İlişkileri

Çocuğun sosyal yönden uyumu için arkadaş edinmesi ve arkadaş gruplarına girmesi gerekir. Arkadaşlık, çocuklara beceri, öğrenme ve gelişim için ortam ve koşulları sağlar, duygusal ve bilişsel yönden destekler, sorumluluk almayı, kendi haklarını korumayı, başkalarının hak ve sorumluluklarına saygı duymayı öğrenmesine yardımcı olur. Böylelikle çocuk toplumsal yaşamın yöntem ve kurallarını benimser. Akran grupları, çocukların güven duygularını geliştirir, çekingenliği azaltır, sosyal uyumunu kolaylaştırır. Arkadaşları olan çocuklar olmayanlara göre, sosyal olarak daha yeterlidir. Çocuklar, olgunluk ve yetenek düzeyleri, kendilerine benzer olan yaşıtlarıyla arkadaş olur. Arkadaşlarını destekleyici olarak algılayan çocukların daha popüler, daha sosyal oldukları ve daha az davranış problemine rastlandığı görülür (Hartup, 2000).

Bebekler, ilk altı aylıkken diğer bebeklere, pozitif ilgi göstermeye başlarlar. Bebek ilk olarak on sekiz aylıkken, özel oyun arkadaşı tercihi sinyalleri verir. Bebeğin ebeveynleriyle güvenli ilişkisi, akranlarıyla daha sonraki arkadaşlıklarına da temel oluşturur. İkinci yılın ortalarında tanımadıkları bir çocukla karşılaşınca kısa süreli bir utangaçlık yaşarlar. Oyunu kurallarıyla oynamazlar, oyunları kısa sürelidir. Buna rağmen diğer çocuklarla etkileşim yaşantıları, daha sonraki işbirlikçi oyunu kolaylaştırır (Mussen ve başk, 1990). Üç yaşa doğru yaşıtlarıyla bir araya gelme ve oyun gruplarına katılma ihtiyacı duymaya başlarlar. Üç yaşındakiler olaylara başkalarının bakış açısıyla bakmakta zorlandıkları için, arkadaşlıkları daha kısa ömürlüdür. Arkadaşlarını çoğunlukla fiziksel olarak yakın olma, oyunla ilgili ortak yönelişler ve fiziksel özelliklerine göre seçerler. Arzu edilen bir oyuncak üzerine rekabet, arkadaşlığı hızla sonlandırabilir, başlatabilir.

Dört yaşındaki çocuklar, üç yaşındakilere göre daha uzun süreli arkadaşlıklar kurar, ilişkilerinde daha işbirlikçidir. Diğer çocuklarla etkileşimde bulunma ve işbirlikçi oyun aktivitelerine katılmak ister. Çocuklarla iyi ilişkiler kurmaları, sosyal yeterliliklerine bağlıdır. Dört – beş yaşlarındaki çocuklar, anne babalarından ilgi, onay ve kabul görme gereksinimlerini yaşıtlarına kaydırır.

Beş yaşındaki çocuklar, akranlarına büyük ilgi ve merak duyar, arkadaşlarına sorular sorar, arkadaşlarıyla bir etkinliği paylaşıırken zevk alır. Arkadaş edinirken ilk girişimlerinde beceriksiz davransalar da cesaretleri kırılmaz. Bu şekilde nasıl arkadaş edineceklerini öğrenir. Grupla oyun oynayabilir. Dört yaşından itibaren mizahı kullanan çocuklar, beş yaşında mizahı daha yoğun kullanır.

Altı yaşına geldiklerinde ise çocuklar, sosyal ilişkinin nasıl kurulduğunu, ailenin dışındaki insanlarla ve arkadaşlarla nasıl beraber olacaklarını öğrenmeye başlar. Uyum ve işbirliği gelişir. Empati tam olarak bu yaşta geliştiği için başkalarını daha iyi anlamaya başlar. Organize edilmiş grup oyunlarından hoşlanır (Poole ve başk., 2003: 27-34).

Okul öncesi dönemde oyun arkadaşı seçimine bakıldığında cinsiyet ayrımcılığı yaygındır. Çocuklar, yetişkinlerin baskısı altında olmadıklarında karşılıklı olarak aynı cins oyun arkadaşlarını seçmektedir. Cinsiyet ayrımı, cinslerin ilgilendiği etkinliklerin farklılığı ile ilgilidir. Aynı cinsten oyun arkadaşı seçme eğilimi, üç yaş ve daha öncesinde görülmekte, en yüksek düzeye altı-onbir yaşlarında ulaşmaktadır. Erkek çocuklar daha geniş gruplarla, cadde ve açık alanlarda oyun oynarken, kızlar evlerinde ya da bahçelerinde güven duydukları bir iki kız arkadaşlarıyla oynamayı seçerler. Kızlar, erkeklere göre daha kolay arkadaş edinmektedir, arkadaşlıkların bozulması, erkeklere göre yoğun duygusal tepkiler sonucu oluşur (Maccoby, 2000).

Arkadaşlık üzerine yapılan araştırmalar nitelikli bir arkadaşlığın çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğunu varsayar: özsaygı ve özgüvenlerini pekiştirdiğini, sosyal uyumlarını artırdığını ve stresle baş etme becerilerini geliştirdiğini düşünür.

Ayrıca, sosyal uyumun göstergeleri ile arkadaş niteliğinin karşılıklı etkileşimi, bu varsayım ile paralellik göstermektedir. Örneğin, erken ergenlik dönemindeki çocuklar arasında, olumlu özelliklere sahip bir arkadaş edinmenin, okula katılımı arttırdığı, sosyal olarak kabul görmeyi kolaylaştırdığı ve genel olarak da özgüveni ve özsaygıyı arttırdığı ortaya çıkmıştır. Arkadaşlığın kalitesi, çocukların sosyal adaptasyonlarında gösterdikleri değişimi etkilemektedir.

Çocukları sosyal ortamlarda sergiledikleri tavır ve davranışlara göre 4 gruba ayırmak mümkündür:

- **Popüler Çocuklar :** Bu tür çocuklar, akranlarına göre daha zeki ve yetenekli ve duygusal yönden olgun özelliklere sahiptirler. Ayrıca bu çocukların fiziksel olarak daha hoş görünümüne sahip oldukları tespit edilmiştir.
- **Dışlanan Çocuklar :** Saldırgan ve etraflarına zarar veren davranışlar sergilemektedirler. Akranlarıyla ilişkileri gergindir ya da onlardan tamamen kaçarlar.
- **İhmal Edilmiş Çocuklar :** Sosyal olayların ve grupların içinde çok az bulunurlar. Kendi başlarına olmaktan zevk duyarlar,
- **Sorun Yaratan Çocuklar :** Sosyal becerilere sahip, zeki ve grup üyeleri üzerinde etkili olmalarına rağmen, kuralları bozucu ve saldırgan davranışlar sergilerler (Palut, 2003).

Sosyal becerilerdeki yetersizliğin sonuçları üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Boivin ve başk. (1995) yaptıkları çalışmada çocuklardaki deprese ruh hali ve yalnızlığın olumsuz akran ilişkileri ile ilişkili olabildiği sonucuna varmışlardır. Bu araştırmalar düşük sosyal becerilerin çocuklukta yaşanan zorluklar

ve ileri yaşlarda yaşanabilecek uyumsuzluklarla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Akran ilişkileri zayıf ve yetersiz olan çocuklar psikolojik, davranışsal ve sosyal alanlarda yaşamlarının sonraki döneminde rahatsızlık yaşama eğilimindedirler. Bunlar arasında okul başarısızlığı, şiddet, psikopatoloji ve suça eğilim sayılabilir (Çetin ve başk., 2003).

1.2.1.4. Okul ve Öğretmenler

Çocuğun benlik kavramının gelişiminde aileden sonra, eğitim ortamı etkili olmaktadır. Okulda benlik kavramı, öğretmenin çocuğa ilişkin düşüncelerinin çocuk tarafından algılanışına bağlı olarak biçimlenmektedir. Eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşamında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri, anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin niteliği büyük ölçüde öğretmenlerin niteliği ile özdeşir. Öğretmenlik mesleğinde hedef kitle çocuk yani insandır. Öğretmenlik mesleğinde yapılan etkinliklerin, verilen hizmetlerin insana yönelik olması, öğretmenin kişilik özellikleri yönünden de yeterli olmasını gerekli kılmaktadır. Öğretmenlerin olumlu sosyal davranışları teşvik etmesi ve çocukları bu davranışlara yönlmesi, çocuklarda sosyal etkileşimi arttırarak uyumsuz sosyal davranışları azaltmaktadır. Öğretmenin sosyal davranışlarıyla model olması, çocukların bu davranışları göstermedeki isteklerini arttırmaktadır.

Öğretmenler çocukların olumlu benlik kavramı geliştirebilmeleri için; olumlu beklentilerin, arkadaşlığın ve kabul görmenin etkin olduğu öğrenme ortamının yaratılmasında, çocuğa karşılaştığı öğrenme güçlüklerini aşmada yardımcı olunarak öğrenmenin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu durum, çocukta sevilen, değer verilen ve öğrenebilen bir insan olduğu düşüncesini yani olumlu benlik kavramını güçlendirir. Olumlu benlik kavramı geliştiren çocuk, ilgi ve yetenekleri konusunda tutarlıdır. Yeteneklerini üst düzeyde gerçekleştirir, sorumluluk taşır.

Öğretmenler, anne babadan sonra çocukla en çok ilişkisi olan yetişkinlerdir. Öğretmen tarafından anlaşılma ve tanınma gereksinimi, sadece bir yetişkin

tarafından değerlendirilme isteği değil, tanınarak ve anlaşılacak kendini tanıma ve anlama isteğidir (Gül, 2003 : 8-11).

Barge ve Melhuish (1995), Norveç’ te dört-altı yaş çocukları arasında yaptıkları çalışmada, okul öncesi öğretmeninden yüksek nitelikli bir eğitim alan çocukların sosyal gelişimlerinin iyileştiğini görmüşlerdir. Anderson (1989) da İsveç de yaptığı çalışmada iyi nitelikli bir okul öncesi eğitiminin çocukların sosyal gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Sosyal-duygusal gelişim üzerine yapılan araştırmalarda, bütün sonuçlar okul öncesi öğretmenin verdiği eğitimin kalitesiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir (Akt. Melhuish ve Lambidi, 1996).

Howes’ in (2000) yaptığı boylamsal çalışmada çocukların akranlarıyla kurdukları sosyal yeterliliğin okul öncesi sınıfın sosyal-duygusal ortamı, çocuk ve öğretmen ilişkilerinin niteliğiyle bağlantılı olduğu sonucuna varmıştır. Çocuklar, ılımlı ve güvenli öğretmen-çocuk ilişkisine sahip olduklarında, akran ilişkileri dahil tüm sosyal ilişkileri için öğretmenlerinden kaynak olarak yararlanmaktadırlar. Sosyal-duygusal sınıf ortamı, öğretmen-çocuk ilişkilerinin niteliği, grup içindeki çocukların davranış problemleri, akranlarla oyunun niteliği ve sıklığını içermektedir.

1.2.1.5. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları çocukla doğrudan bireysel bir etkileşim içinde olmakla birlikte, toplumsallaştırıcı etkileri kendine özgüdür. Kitle iletişim araçları günden güne düzenlenir, çocuğu cezalandırmaz, ödüllendirmez, sevmez. Ancak onun hislerine, eylemlerine cevap verir. Çocuk kitle iletişim araçlarında gördüğü, duyduğu durumları kendi ilgi alanına geçirir ve onların bir bölümü doğrudan onun yaşam biçimini, varlığını etkiler. Çocuğun yaşamına giren bu kurallar ve durumlar dolaylı ya da doğrudan, koşullarında etkisiyle toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkı sağlar (Elkin, 1995).

Teknolojinin ilerlediği son yıllarda çocuklar, okuldan daha fazla etkili olmasa da okul kadar etkili yeni bir dış faktör olan televizyon ile yakından ilgilenmektedir (Harris, 1986).

Televizyonun çocukların davranışına etkileri üzerine yapılan ailelerin televizyon izlemekle daha çok zaman geçirdikçe, televizyon dışındaki diğer aile etkinlikleri ile daha az meşgul oldukları sonucunu ortaya koymaktadır. Anne babalar sıklıkla televizyonu çocuğu sessiz ve meşgul kılmak için bir araç olarak kullanmaktadır.

Bazı araştırmacılar; televizyonun, çocukları oyundan alıkoyduğunu belirtmektedir. Çocukların televizyon yüzünden, kaslarını geliştirmek için egzersiz yapma ya da yaratıcı bir şekilde arkadaşlarıyla oynama fırsatını kaçırdığını ifade etmektedir. Ayrıca uzun süreli televizyon izlemenin çocukları sosyal olmayan pasif bireyler haline getirdiğini savunmaktadır (Harris, 1986).

Televizyondaki şiddet unsuru da dikkat edilmesi gereken bir noktadır, zira çocuklar televizyonda ne görür ya da duyarsa onu tekrarlamaktadır. Okul öncesi çocukları gerçekte hayali ayırtetme güçlüğü yaşar ve dolayısıyla büyük çocuklara oranla televizyondaki şiddetin etkilerine karşı daha savunmasız olur.

Televizyondaki şiddeti çok fazla izleyen çocukların, diğer çocuklara oranla agresif davranma olasılığının daha fazladır. Bu olasılık için 3 açıklama vardır. Birincisi, televizyondaki saldırganlık, taklit için model oluşturur. Çocuklar filmlerde izledikleri saldırganlığı taklit eder. İkincisi, agresif insanların varlığı ve silah gibi araçlarla sürekli olarak agresifliğin ilişkilendirilmesi ile çocuklar agresif davranışları öğrenir. Saldırganlığın tekrar tekrar izlenmesi, şiddet sunumunda çocuğun olumsuz bir şekilde karşılık verme olasılığını artırır. Bu şekilde, saldırganlık koşullandırılmış karşılık haline gelir. Üçüncüsü, televizyondaki şiddet gibi duygusal olarak doldurulmuş durumlar sayesinde, genel olarak duygusal canlılık kışkırtılmış olur. Heyecan verici içerikler bu canlılığa neden olur. Ancak belirli durumlar, yükselmiş olan bu canlılığı saldırganlığa dönüştürür. Okul öncesi çocuklar, davranışın arkasında

yatan güdülere odaklanmadıkları için, iyi amaçlarla sergilenen şiddet ve kötü amaçlarla sergilenen şiddet arasında ayırım yapmakta sıkıntı yaşar (Harris, 1986).

Programlar, televizyon izleme deneyiminin sadece bir parçasıdır. Ürünleri satmak amacı güden reklâmlar ve çocuklar için yapılmış reklâmlar bu kültürün bir başka tartışmalı alt grubudur. Okul öncesi çocukları bilgiyi eleştirmeden, kritik etmeden kabul ettikleri ve ürünün değerine ilişkin yargı oluşturmadıkları için, televizyondaki reklâmlardan derin bir şekilde etkilenir. Araştırmalara göre, okul öncesi çocuklar, reklâmların sembollerini ve reklâm müziklerini hatırlar çocukların çoğu televizyonda gördüğü oyuncak ya da yiyeceği ister (Harris, 1986). Bu bağlamda özellikle okul öncesi dönemde çocukların televizyon, bilgisayar, VCD, DVD vb. iletişim araçlarıyla sınırsız ve kontrolsüz bir şekilde bırakılmaması sosyal ve duygusal gelişimleri yönünden son derece önemlidir.

1.2.1.6. Sosyo-Ekonomik Düzey

Sosyo-ekonomik nedenlerin başında aileyi ele almak gerekmektedir. Aile, bireyin en yakın olduğu ve toplumsallaşma sürecinin içinde birey üzerinde en etkin olan toplumsal gruptur. Çocuk, ailenin bir üyesi olarak kişiliğini ve davranışlarını aile içinde aldığı eğitimle kazanmaktadır. Buna göre aile, çocuğun yönlendirilmesi ve biçimlendirilmesinde etkin rol oynamaktadır.

Ailenin sosyo-ekonomik koşulları, aile yaşamını olumsuz etkilediği gibi çocuğun kişiliğini de olumsuz etkileyebilmektedir. Yoksulluk nedeniyle olumsuz koşullar altında kalan çocuklar sürekli kaygı içinde kalmakta, bu duygu da çocuğun kendini güvensiz hissetmesine neden olabilmektedir. Çocuğun ilişki içinde bulunduğu arkadaş çevresiyle arasında sosyo-ekonomik açıdan büyük farklar olması çocukta olumsuz benlik algısına yol açabilmekte ve daha üst sınıfa ait olma çabası da çocuğu suça yöneltebilmektedir. Yapılan araştırmalardan elde edilen veriler, çocuk suçluluğuyla yoksulluk ve onun getirdiği yaşam düzeyi arasında dikkate değer bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Çeşitli yollarla ortaya çıkan ekonomik zorlukların suçluluğu teşvik etmede rol oynadığı savunulmaktadır. Yoksulluk suç

üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olabilmektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzey çocuğu suça yönelten tek neden olmasa da suça elverişli ortamı hazırlayabilmektedir (Yavuzer, 1996).

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki aileleri genellikle daha çok çocukları olduğundan ve sosyal güvenceleri olmadığından, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey ailelerine göre çocukları ile daha az vakit geçirmekte, çevreyi keşfetme ve oyun oynamaya daha az zaman ayırmakta, çocuklarının olgunlaşmaya bağlı başarılarını daha az ödüllendirmektedirler (Collard, 1980). Çocuğun erken dönemdeki bu tür yaşantıları, düşünme becerilerinin gelişimini ve kişilerarası çatışmaları çözümleme yeteneğini etkilemektedir. Ayrıca erken dönemlerdeki yaşantı eksikliği, uygun olmayan ebeveyn davranışları, akademik başarıyı ve sosyal uyumu etkilemektedir (Ogbu, 1988).

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynler, çocuk yetiştirmede daha çok fiziksel ceza ve katı disiplin yöntemleri uygulamaktadır. Çocuk yetiştirmede fiziksel cezalar, reddetme, sevgi yetersizliği ve tutarsız cezalandırma yöntemleri ise çocukta saldırgan davranışların gelişmesine neden olabilmektedir (Berk, 1991).

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerde sosyo-ekonomik koşulların yetersizliği kendilerine güvenlerinde eksikliklere ve kendilerini güçsüz hissetmelerine neden olabilmektedir. Ebeveynlerin bu duyguları aynı ortamda yetişen çocukları da etkilemekte çocuklarda da düşük benlik saygısı ve pasiflik gelişebilmektedir (Gardner, 1982).

Stennett' in anaokulu çocukları üzerinde yaptığı bir çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyin çocuğun erken dönemlerde özdeşim kurmasına katkı sağladığı bulunmuştur.

Brophy' nin yaptığı çalışmada annelerin destekleyici davranışlarının sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık gösterdiği saptanmıştır (Akt. Baykan ve başk., 1995:16-20).

Gelişim psikologları, yoksulluğun ve ilgisizliğin çocukların sağlıklı sosyal uyumunu tehdit ettiğini ifade etmektedir. Özellikle dikkati yönlendirme stratejileri, düşük gelirli aileler arasında çocukların sosyal uyumu açısından önemlidir. Anne-babaların çocuklarıyla hassas etkileşimi, sosyal-ekonomik düzeyin risklerini azaltan en önemli faktördür (Raver,1997:1-2).

1.2.1.7. Çocuğun Geliştirdiği Özellikler

Sosyal uyumu etkileyen faktörlerden birisi de çocuğun geliştirdiği özelliklerdir. Sosyal uyumu olumlu yönde olan çocukların özellikleri; olumlu mizaç, kolay ilişki kurma becerisi, tepki vermede esneklik, olumlu benlik saygısı, dürtü kontrolünün ve sosyal ilişkilerin yeterli düzeyde olmasıdır (Sonuvar, 1999).

Çocuklar, bireysel yaşantıları sırasında hem dayanışma, işbirliği gibi olumlu sosyal davranışları hem de saldırganlık davranışını kazanırlar. Olumlu ilişkiler kurabilmek için çocukların saldırganlık eğilimlerini engellemeleri, uygun zamanlarda ve toplumun onaylayacağı biçimde kendilerini ifade etmeyi öğrenmeleri gerekir. Öğrenme ve modeli örnek almanın, olumlu sosyal davranışların gelişmesinde olduğu kadar, saldırganlık üzerinde de önemli bir etkisi vardır. Saldırganlık, kendini koruma ihtiyacından kaynaklanmayıp, çevreye ya da kişiye yönelik açık saldırı biçiminde ise, çocuğun sosyal uyumunu bozarak, akranları ve çevresindekilerle sosyal ilişkiler kuramamasına neden olur (Zembat ve Unutkan, 2001).

Crick (2000) yaptığı araştırmada ilkokul düzeyindeki çocuklarla çalışmış, öfke ve sosyal-psikolojik uyumsuzluk arasında anlamlı bir bağlantıyı ortaya koymuştur. Çocukların sergilediği uyum güçlüklerinin türünün, cinsiyetle değil öfke türleriyle bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

Çocuğun geliştirdiği özelliklerden liderliğe bakıldığında ise liderliğin üç-altı yaşları arasında ortaya çıkan bir özellik olduğu görülmektedir. Liderlik rolünü genellikle daha zeki, güvenli, enerjik ve olgun çocuklar üstlenir. Lider olan çocuğun gruba etkileri olumlu ise, grup üyeleri tarafından kabul edilir. Küçük çocuklarda

liderlik, çocuğun atılgan, konuşkan, yetenekli, güçlü olması ya da yeni oyunlar yaratmadaki üstünlüğüdür. Bu da onun sosyal uyum becerileri ile yakından ilişkilidir (Zembat ve Unutkan, 2001 ; Çağdaş ve Seçer, 2002).

1.2.2. Yaşlara Göre Sosyal Uyum ve Becerilerin Gelişimi

Çocuk sosyalleşme sürecine ilk olarak aile ortamında girer. Sosyal gelişim sürecinin temelinde çocuğun, kendisinden önce birer sosyal varlık haline gelmiş olan aile bireyleri ile kurduğu iletişim ve etkileşim süreci bulunur.

Olumlu bir sosyal uyumun temelleri, anne ile bebeğin yakınlığı ve etkileşimi, sıcak ve sürekli bir ilişki içinde olması ile gerçekleşmektedir. Anne sevgisini bebeğin bakımı sırasında, tutuşuyla, okşamasıyla, konuşmasıyla ve gülümsemesiyle gösterir. Annenin gülün yüzü, yumuşak ses tonu çocukta mutluluk yaratır.

Yeni doğmuş bebeklerin anneye bağlılığı; ona yakın olması, sarılması ve anneyi devamlı bir şekilde gözlemesi ile açıkça izlenebilir. Ayrıca anneye bağlılık, uyum sağlayıcı bir değer de taşımaktadır (Morgan ve Cole, 2001).

Yaşamın ilk yıllarında bebeğin psiko-sosyal yönden gereksinimi, güvenmeyi öğrenmektir. Bebekle ailesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı bireylerarası ilişkilerin temelini oluşturur. Bebek artık bir birey olarak var olduğunun da farkına varmaktadır. Ailenin diğer fertlerinin yaptıklarını taklit ederek davranış kalıplarını öğrenmekte ve günlük yaşamı farketmektedir. Bir yaşındaki bebek yürür ve sürekli artan hareketliliğiyle yakalama alanına giren her şeye uzanıp keşfeder. Sınırsız merakla sahiptir ve tüm duygularını tatmin edecek öğrenme ve keşfetme deneyimleri yaşayabilmesi için zengin ve güvenli ortamlara ihtiyaç duymaktadır.

Olumlu sosyal davranışlardan bazıları, örneğin paylaşma 18 aylık bebeklerde görülebilir. Büyük çocuklar yardımseverlik ve paylaşma davranışlarını anne-babalarını taklit ederek öğrenir; ancak bebeklikteki ilk paylaşma davranışının

kaynağı henüz açıklanamamaktadır. Olumlu sosyal davranışların büyük bir kısmı aile içindeki öğrenmeye ve aile bireyleri tarafından sağlanan modellerin örnek alınmasına dayanmaktadır. Olumlu sosyal davranışların gelişmesinde, sosyal öğrenme ve modeli örnek alma önemli görülmektedir. Model alınan birey her zaman bir yetişkin olmayabilir; başka bir çocuk da model olarak alınabilir. Ancak yetişkinlerin tutumları, çocuklarda görülen paylaşma ve yardım etme davranışını çok güçlü bir şekilde etkileyebilmektedir. Yetişkinler, çocukların olumlu sosyal davranışlarını çoğunlukla onaylar ve gülümsemeleriyle hoşlandıklarını belirtir. Bu da anne-babalarının ve yaşamlarında önemli olan diğer kişilerin onayını alabilmek için çocuklarda olumlu sosyal davranışları gösterme çabasını artırır (Morgan ve Cole, 2001).

İki yaş çocuğunun toplumsal çevre ile bağları genellikle anne ve yakın aile bireyleri aracılığı ile gerçekleşmektedir. Özellikle ikinci yılın son yarısından itibaren nesneler, sosyal ilişkinin bir aracı olarak görülür. Bütün bu ilişkiler sonucunda birtakım sosyal tepkiler gelişmeye başlar; taklit, utanma fiziksel ve sosyal bağımlılık, otoritenin kabulü, rekabet, ilgi çekme arzusu, sosyal işbirliği, karşı koyma vb gibi. Çocuk edilgen olmaktan kurtulup, aile faaliyetlerine katılan ve sosyal ilişki kurabilen etkin bir üyeye dönüşür. Aile dışındaki bireylerle ilişki kurmaya ve kendi akranlarıyla olan beraberlikten zevk almaya başlar. İki yaşın başlamasıyla birlikte çocuklar, kendilerinden, bağımlı bir kişi yerine, bağımsız bir varlık olmalarının beklendiğini öğrenir (Yavuzer, 1995).

İlk üç yılda bütün çocuklar teke tek ilişki ihtiyacındadır ve mümkün olduğunca anne ile temaslarının yoğun olması önemlidir. Bu dönemde çocukların bu tek kişilik yoğun ilgi ihtiyacı karşılanabilirse temel güven duyguları da sağlıklı bir şekilde gelişebilir. Ancak üç yaşlarından itibaren tam bir sosyalleşme birey olma dönemine girilir. Anaokulu gibi bir sosyal kuruma gitmek bu dönemde çocuğun sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için önemlidir. Zira yaşitlarıyla ya da başka çocuklarla bir arada olma, oyun oynama ve yaşantıdan deneyim kazanma ihtiyacı bu kurumlarda karşılanabilmektedir. Buna karşılık çocuk üç yaşını geçmiş olmasına rağmen hala sadece yetişkinlerle birlikte oluyorsa, çocuklarla zaman geçirme fırsatı

verilmiyorsa, bu durum sosyalleşmesini ve yaşlılarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmesini geciktirir. Zira çocuk paylaşmayı, beklemeyi, dinlemeyi, kurala uymanın önemini ve gruba ait olmayı en etkili çocuklarla yaşadığı deneyimde öğrenir (Temur, 2003).

Üç yaşındaki bir çocukta, gelişiminin doğal sonucu olarak “ben” kavramı gelişmeye başlamıştır. Bununla birlikte yaşlıları ile bir araya geldiğinde, herkes “ben”liğini ortaya koymak isteyeceğinden, kısa sürede aralarında sorun yaşamaya başlarlar. Üç yaş çocukları grup ilişkilerinde başarılı değildir. Bu yaşta çocuklar arkadaşlarıyla birlikte olmak isterler fakat bu aynı oyunu paylaşmalarından çok, aynı ortamda farklı oyunlara yönelmeleri anlamındadır. Üç yaş çocukları, yaşlıları ile ilişki kurmada çok zorlanmazlar. Buna karşın ilişkiyi sürdürmede başarısız kalırlar. Bu nedenle, zaman zaman yetişkin müdahalesine gereksinim duyabilirler. Üç yaş çocuklarının arkadaş ilişkileri, vermekten çok almaya yöneliktir. Bu da birbirleriyle problem yaşamalarının en önemli nedenlerinden birisidir.

Dört-beş yaşlarındaki çocuklarda bu durum yavaş yavaş değişiklik göstermeye, kuralları öğrenmeye ve uymaya başlamıştır. Örneğin, deneyimler sonucunda arkadaşına vermediğinde, arkadaşının da kendisine oyuncağını vermediğini görür. İlgileri anne-babadan çok, arkadaşlarına yönelir. Arkadaş ilişkisinin yalnız almaya değil vermeye de dönük olduğunu altı yaşından itibaren daha iyi anlayacaktır (Kandır, 2004).

Dört yaş çocuğu değişken bir yapıdadır. Duygularını resimlerinde ifade ederken özel olarak plan yapmaz ve önüne çıkan her şeyi kullanır. Başladığı bir işi yarım bıraktığında rahatsızlık duymaz.

Denham ve başk. (2003) okul öncesi çocuklarının duygusal yeterliliğinin, sosyal uyumuna katkılarıyla ilgili yaptığı çalışmada, üç-dört yaşlarındaki duygusal yeterliliğin, uzun dönemde sosyal yeterliliğe katkı sağladığı sonucuna varmıştır.

Dört yaş çocuğunun bedeninde ve kişiliğinde yeni gelişmeler oluşur. Bu gelişmelere paralel olarak çocuğun çevresi genişlemeye devam eder, çocuk

girişimcilik ve atılganlık eylemlerini açıkça göstermeye başlar. Meraklı, sakin, daha uyumlu ve davranışlarını daha kolay kontrol edebilecek durumdadır. Sosyal gelişim yönünden yetişkinleri gözleyerek, onların davranışlarını taklit eder. İki yaşından önce başlayan arkadaş tercihi, dört-beş yaşlarında kuvvetli bağlılıklara dönüşür. Bağlılıkların süresi genelde kısadır. Çocukların arkadaşları tarafından kabul ya da reddedilmelerinde yaş, cinsiyet, liderlik, rekabet, dayanışma davranışları önemli etkenlerdir (Kagan, 1984).

Dört yaşında çocukların yaşantılarını yetişkinlerin yanı sıra arkadaşları da etkilemeye başlar. Arkadaşlar, hem model, hem de sosyalleşme açısından etkili olurlar. Çocuk akranlarıyla birlikte olmaktan hoşlandığı halde oyunları yeterince sürekli ve organize değildir. Rekabete dayalı oyunlardan hoşlanırlar. Zaman zaman çatışma ve saldırgan davranışlar gözlenir. Çocuklar, sıralarını beklemeyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı, işbirliğini, başkalarının isteklerini dikkate almayı kendi haklarını korumayı, başkalarıyla iyi ilişkiler kurmayı öğrenir. Arkadaş ilişkileri içinde bir özdeşleşme olgusu mevcuttur. Çocuk bu yaşta yavaş yavaş olaylara başkası açısından bakmaya başlar (Yavuzer, 1995).

Bu dönemde ilişki oluşturmaya yönelik olarak, başkalarıyla iletişim, çocuğun sosyal davranış anlayışını ve beklentilerini geliştirir (Saarni,1999).

Beş yaş çocuğun çevresine ilişkin kesiflerde bulunduğu, çevresinin her geçen gün daha çok genişlediği, önceki yıllara göre yetişkin desteğine daha az ihtiyaç duyduğu, bazı sorumlulukları almaya başladığı bir yaştır. Bu yaşta çocuk, sosyal ve duygusal yönden daha dengelidir. Çevresindeki kişilere güvenir, onlarla daha iyi dostluk ilişkileri içindedir. Özerklik döneminin inatçılığının ve olumsuzluğunun yerini, söz dinleme almıştır. Başkalarına yardım etmekten hoşlanır. Beş yaş çocuğunun dili ustalıkla kullanması, insanlarla olan ilişkilerini arttırmıştır. Aileye, arkadaşlara, topluma uyumu belirgin olarak gözlenebilir durumdadır. Akranlarıyla grup halinde oynar, grubun isteklerine uymak için çaba gösterir, kuralları daha iyi anlar ve uygular. Yetişkinleri gözlemekten ve taklit etmekten hoşlanır. Bu yaşta çocuk doğru, yanlış, güzel ve çirkin gibi kavramları içinde yaşadığı kültür ve alt

kültür değerleri doğrultusunda kazanmaya başlar. Benlik kavramı geliştirmektedir. Başkalarının haklarına ve eşyalarına saygı duymaya başlar. İç denetimle kendi duygu ve isteklerini kontrol altına alır.

Bu dönemde sosyalleşmenin, en önemli belirtilerinden biri de, diğer çocuklarla iyi ilişkiler kurma isteğidir. Grup oyunlarından hoşlanır, genellikle gelişim düzeyleri birbirine yakın çocuklar, aynı grupta yer alır. Grupta koyulan kurallara herkesin uymasını ister. Oyunları daha düzenli, bilinçli ve dengeli duruma gelmiştir.

Bu yaştan, en belirgin özelliklerinden biri de toplumun beklenti ve isteklerine uygun davranmaktır. Toplumdaki bazı nezaket kurallarını öğrenmiştir (Mussen ve başk., 1990; Çağdaş ve Seçer, 2002). Kurallı grup oyunlarına yönelir. Kendisinde oyunlar oluşturup, kurallar koyabilir. Arkadaşlarının duygularını paylaşmaya başlar. Arkadaşlarına espri yapmaktan hoşlanır. Grup etkileşiminde gösterdiği performansa göre liderlik rolünü üstlenebilir (Kandır, 2004).

Altı yaş çocuğu ise son derece meraklı olup çevresindeki her şeye ilgi duyar. Yeni girişim ve deneyimlerde bulunmaktan hoşlanır. Düşünce açısından realisttir. Kendisine konulan yasaklar ve uyması istenilen kurallar için neden sorusunu sorar. Başkalarını düşünmeye, başkalarının haklarına saygı duymaya başlar. Çevresindeki kişilerle ilgilenmeye çalışır, onların sevinç, üzüntü gibi duygularını anlamaya ve paylaşmaya başladığı gözlenir. Empati bu yaşta tam olarak ortaya çıkar. Kendi kendini eleştirir. Anne babasına olan bağımlılığı devam eder. Ancak öğretmeni ve arkadaşlarına verdiği önem giderek artar. Yalnız başına oynamaktan hoşlanmaz. Organize edilmiş grup oyunlarından hoşlanır.

Altı yaş çocuklarında başkaları ile iyi ilişkiler kurma, paylaşma, işbirliği, dostluk, sempati gibi davranışların yanı sıra rekabet, kavga gibi davranışlarda gözlemlenebilir (Mussen ve başk., 1990; Çağdaş ve Seçer, 2002).

Raver' in (1997) yaptığı araştırmada duygusal ve sosyal becerilerin, çocukların akademik başarılarıyla bağlantılı olduğu, duygusal sorunları olan çocukların okul yaşantısında da sorunlar yaşadığı ortaya çıkmıştır.

Rubin' in yaptığı bir çalışmada okul öncesi dönemdeki çocuklarda duygu düzensizliğinin, sosyal uyumsuzlukla sonuçlandığı bulunmuştur.

1.3.Konu İle İlgili Araştırmalar

Fantuzzo(1995) yaptığı çalışmada, 312 Afrika kökenli Amerikalı okulöncesi çocuğun işbirliği becerilerini incelemiştir. Araştırmada 38 öğretmen, çocuklar akranlarıyla oynarken onları işbirliği becerileri yönüyle gözlemlemişlerdir. Gözlem sonucunda elde edilen veriler Penn Etkileşimli Akran Oyunu Ölçeği (PIPPS) aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın sonucu olumlu akran ilişkisinin okul performansını geliştirdiğini göstermiştir.

Gresham ve başkaları (1996) Sosyal Yeterlilikle İlgili Öğretmen Yargıları konulu çalışmalarında düşük akademik başarı gösteren ve öğrenme güçlüğü çeken yedi-on iki yaşları arasında 152 çocuk üzerinde araştırma yapmışlardır. Verilerin toplanmasında beceri, akademik başarı, sosyal beceriler, problem davranışları, algısal motor beceriler ve okul tarihi ile ilgili 41 maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Sosyal becerileri ölçmede her öğrenci için öğretmenleri tarafından Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Öğretmen Formu doldurulmuştur. Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi (SBDS) kullanılarak alınan grup puanlarına göre işbirliği, atılganlık, öz-kontrol beceri alanları, sosyal beceriler, problem davranışları ve akademik uyum ölçekleri arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Buna karşılık, bütün gruplarda içselleşmiş davranış problemleri, hiperaktivite ve dikkatsizlik puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Rose-Krasnor ve başk. (1996) çocukların sosyal yeterliliklerini anne-çocuk bağlanma ilişkisi ve annesel yönergeler yönleriyle incelemiştir. Araştırmada 111 anne ve onların dört yaşındaki çocukları kontrol grubuyla cinsiyet, yaş gibi özellikler bakımından eşitlenerek örneklem olarak alınmıştır. Araştırmada veriler işbirliğine dayalı çalışmalar ve serbest oyun teknikleri kullanılarak gözlem yoluyla toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda annesel yönergelerin ve bağlanma durumunun çocukların akranlarına karşı davranışlarının habercisi olduğu görülmüştür. Ayrıca annesel yönergelerin çocukların sosyal problem çözme davranışlarıyla ilişkili olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır.

Uysal (1996), anaokuluna devam eden beş-altı yaş çocuklarında yaratıcı drama çalışmalarının sosyal gelişim alanına etkilerini araştırmıştır. Çalışmada daha önce drama eğitimi almadığı belirlenen 48 çocukla çalışılmıştır. Çocuklar 24'er kişilik gruplara ayrılarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Deney grubuna 12 haftalık yaratıcı drama programı uygulanmıştır. Uygulama öncesi ve sonrasında deney ve kontrol gruplarında yer alan her çocuk için öğretmenler tarafından Portage Erken Çocukluk Dönemi Eğitim Programı Kontrol listesinin 61-72 aylarda sosyal gelişime ait gözlem formu doldurulmuştur. Sonuç olarak, deney grubundaki çocukların sosyal gelişimlerine dramanın olumlu katkıda bulunduğu görülmüştür.

Friedman (1998), “Öğrenme Güçlüğü ve Dikkat Problemi Olan Çocukların Davranışları ve Sosyal Becerileri” konulu araştırmasında, öğrenme güçlüğü çeken çocukların ve öğretmenlerinin sosyal becerilere ve problem davranışlara yönelik algılarını karşılaştırmıştır. Çocuklar öğrenme güçlüğü türlerine göre alt gruplara ayrılmıştır. Araştırmada sosyal beceriler, akademik başarı ve problem davranışlarını ölçmek amacıyla Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi kullanılmıştır. Sonuçlar öğrenme güçlüğü gruplarının farklı işbirliği, öz-kontrol ve atılganlık becerilerine sahip olduklarını göstermiştir.

Oprea (1998), otoriter Head Start ailelerinin ebeveynlik stillerinin okul öncesindeki çocukların sosyal beceri gelişimlerine ve Head Start'taki ebeveyn ve bakıcılara ait demografik faktörler olan yaş, eğitim seviyesi, çalışma durumu ve dini etkenlerin sosyal becerilere (işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol) etkisini incelemiştir. Araştırmaya 18-50 yaş arasındaki 102 denek katılmıştır. Bunlardan 51'i Afrika kökenli Amerikalı, diğer 51'i de Avrupa kökenli Amerikalıdır. Beş haftalık süreçte ailelerin ebeveynlik stillerine yönelik fikirleri “Ebeveynlik Hakkında Fikirler” (Ideas About Parenting – IAP) ve sosyal becerileri Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi ile belirlenmiştir. Buna göre, okul öncesi çocuklarla ailelerinin ebeveynlik stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu ailelerdeki çocukların diğer çocuklarla karşılaştırıldıklarında işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol becerileri olarak ortalamaya yakın özellikler gösterdikleri görülmüştür.

Uğur (1998), okul öncesi eğitimin sosyalleşme üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada, özel ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi eğitim almış ve okul öncesi eğitim almamış iki gruba çalışmıştır. Araştırmada ölçme aracı olarak sosyometri tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesi eğitim alan çocukların, almayanlara göre sosyalleşmede daha başarılı oldukları ve sosyalleşmede özel okulların resmi okullarına göre daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır.

Unutkan (1998) tarafından yapılan “Beş-Altı Yaş Grubu Aile Katımlı Sosyalleşme Programı” konulu çalışmada, beş-altı yaş grubu çocukların sosyal gelişimlerini aile katılımından destek alarak geliştirmek amaçlanmıştır. 15 deney ve 15 kontrol grubu olmak üzere toplam 30 çocuğa beş hafta boyunca uygulanan çalışma sonucunda, programın etkililiğine genel olarak bakıldığında eğitimle desteklenen grup lehine anlamlı düzeyde fark ortaya çıkmıştır.

Phillipsen ve başk. (1999), çocukların, ebeveynlerin ve öğretmenlerin arkadaşlık becerisine yönelik görüşlerini incelemişlerdir. Bu çalışmada, çocukların ve ebeveynlerin görüşlerine göre arkadaşlık becerisinin akran kabulü ile ilişkili olduğunu ve öğretmenlerin düşüncelerine göre, arkadaş kabulü ne kadar fazla ise geri çekilmenin ve utangaçlığın o kadar düşük olduğu saptanmıştır.

Metin (1999), dramının beş-altı yaş çocuklarının sosyal-duygusal gelişimine etkisini incelemiştir. Metin (1999), deneme modeli kullanarak gerçekleştirdiği araştırmasında beş-altı yaş grubu toplam 50 çocukla çalışmış ve deney öncesi ve sonrasında Marmara Gelişim Envanterinin, Sosyal-Duygusal Gelişim Alt Ölçeğini kullanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular drama çalışmalarının çocukların sosyal-duygusal gelişimleri açısından anlamlı farklılıklar ortaya koyduğunu göstermiştir.

Cessna (2000), engelli ve engelli olmayan okul öncesi çocukları arasında sosyal beceriler yönünden anlamlı farklılık olup olmadığının tespiti amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada veriler Sosyal beceri değerlendirme sistemi

öğretmen ve ebeveyn formlarıyla toplanmış, öğretmen ve ebeveyn görüşleri arasındaki farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini Arizona, West Phceniy’ teki okullarda bulunan üç-beş yaşındaki 174 (%43,7 kız, %56,3 erkek) çocuk oluşturmuştur. Engelli çocuklar, engel durumlarına göre sınıflandırılmışlardır. Sonuç olarak engelli olmayan çocukların SBDS puanları hem ebeveyn değerlendirilmesinde hem de öğretmen değerlendirmesinde engellilere göre yüksek çıkmıştır. Ayrıca öğretmen ve ebeveyn değerlendirmeleri arasında oluşturulan engel gruplarına göre önemli farklılaşmalar görülmüştür.

Çimen’ in (2000) yaptığı çalışmada, üniversite anaokullarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerinde anlamlı fark yaratan değişkenler incelenmiştir. Çocukların yaşının, cinsiyetinin, kardeş sayısının, anne ve baba yaşının, anne ve baba öğrenim düzeyinin, çocukların anaokuluna gitmeden önce bakımını üstlenen kişinin, çocukların okul öncesi eğitim kurumuna gitme süresinin, çocukların okul dışında ilgilendiği etkinlik türünün, çocukların okul dışında ebeveyn ile yaptığı etkinlik türünün, ebeveynlerin çocuklarıyla bir gün içinde aktif olarak ilgilenme sürelerinin psiko-sosyal gelişim puanlarında anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür.

King (2000), “Anaokullarında Öncelikli Önlem Olarak Sosyal Beceri Eğitimi” konulu araştırmasında “Dur ve Düşün Sosyal Beceri Programı”nı koruyucu bir önlem olarak uygulamaya koymuştur. Araştırma dahilinde 57 ilkokul öğrencisine program uygulanmıştır. Bu çalışmada sosyal beceri eğitimi alan öğrencilerin almayanlara göre daha yüksek sosyal yeterliliğe sahip olması amaçlanmıştır. Bu çalışmada ayrıca öğrencilerin bağlanma durumlarının sosyal becerilerle ilişkisi de incelenmiştir. Veriler Sosyal Beceri Değerlenme Sistemi Öğretmen Formu ve Öğretmen Öğrenci Bağlanma Anketi ile toplanmıştır. Sonuçta sosyal beceri eğitimi alan çocukların almayanlara göre daha az problem davranışları ve daha az hiperaktivite gösterdikleri görülmüştür. Yine eğitim alanların sınıf arkadaşlarıyla problem çözmede daha az sorun yaşadıkları görülmüştür.

Avcıoğlu (2001), “İşitme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı ile Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi” konulu çalışmada, işbirlikçi öğrenme yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri eğitim programının, işitme engelli öğrencilerin temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri ve grupta bir işi yürütme becerilerini öğrenmelerinde ve bu becerileri genelledebilmelerinde etkili olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini özel eğitim sınıfına devam eden işitme engelli dokuz öğrenci ile normal sınıfa devam eden işitme engelli olmayan yirmi yedi öğrenci olmak üzere toplam otuz altı öğrenci oluşturmuştur. Araştırmacı tarafından geliştirilen işbirlikçi öğrenmeye dayalı sosyal beceri öğrenme programı uygulanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında ön test ve son test Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, işbirlikçi öğrenme yöntemi doğrultusunda geliştirilmiş olan sosyal beceri öğretim programının toplam dokuz işitme engelli öğrencinin, hedef sosyal becerileri öğrenmelerinde ve bu becerileri genellemelerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Gürşimşek ve başk. (2001) erken çocukluk döneminde ailenin çocuk yetiştirme tutumu ile eğitime katılımının çocukların psiko-sosyal gelişimine etkisini incelemişlerdir. Yapılan araştırma sonucunda ailenin eğitime katılımı ile çocukların psiko-sosyal gelişimi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Teglasi ve Rothman (2001) yaptıkları bir çalışmada, sosyal beceri eksikliği olan saldırganlığı azaltmaya yönelik bir program geliştirmişlerdir. Bu programın çocuklara uygulanması sonucunda, çocuklarda saldırgan davranışların azaldığı ve çocukların saldırgan davranışlarını daha az dışsallaştırdıkları, bunun sonucunda da davranışlarını daha iyi kontrol etmeyi öğrendiklerini saptamışlardır.

Updegraff ve başk. (2001) tarafından yapılan bir çalışmada, annelerin kız çocuklarıyla etkileşimde babalardan daha çok akran yönelimli etkinliklere yöneldikleri saptanmıştır. Annelerin çocuklarının akran ilişkilerine yönelik daha fazla bilgiye sahip oldukları kaydedilmiştir.

Powless ve Eliot (2002), Amerika’da risk altındaki gruplara yönelik olarak hazırlanan ve uygulanan bir program olan Heart Start dahilinde toplam 100 anaokulu öğrencisinden oluşan gruba sosyal beceri eğitimi uygulamıştır. Çalışma sonucunda, verilen eğitimin istendik sosyal davranışların görülmesinde etkili olduğu görülmüştür.

Ruggiero (2002), düşük gelirli ailelerin çocuklarının akademik başarılarıyla, sosyal beceri ve cinsiyet arasındaki ilişkilerini incelemiştir. Araştırmada sosyal beceriler Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi ile ölçülmüştür. Sonuç olarak cinsiyet ve sosyal becerilerin, matematik ve okuma derslerindeki başarıya etkisinin olmadığını göstermiştir. Ayrıca Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi’nin alt ölçekleri olan öz-kontrol, işbirliği ve atılganlık ile de matematik ve okuma derslerindeki başarı arasında ilişki bulunamamıştır. Araştırmada Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi’nin alt ölçekleri ile elde edilen bulgulardan cinsiyete göre öz-kontrolle başarı durumları arasında ilişki bulunmazken işbirliği ve atılganlık becerileri ile cinsiyete göre başarı durumu arasında ilişki bulunmuştur.

Avcıoğlu (2003), “Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi ile Sunulan Öğretim Programının Etkiliğinin İncelenmesi” adlı araştırmasında anasınıfına devam eden dört-altı yaş grubu çocuklara işbirlikçi öğrenme yöntemine dayalı sosyal beceri eğitimi programı uygulanmıştır. Çalışma öncesinde ve çalışma sonunda öğretmen çocukları gözlemleyerek Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğini doldurmuştur. Çalışmanın sonucunda, işbirlikçi öğrenme yöntemi doğrultusunda geliştirilmiş olan sosyal beceri öğretim programının, çocukların hedef sosyal becerileri öğrenmelerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Dinç ve Gültekin (2003), okul öncesi eğitimin çocukların sosyal gelişimine etkilerini öğretmen görüşleri çerçevesinde incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 2000-2001 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokullarına devam eden dört-beş yaş grubu 162 çocuk ve öğretmenlerinden oluşmaktadır. Çocukların sosyal gelişim düzeylerini belirlemek üzere “Davranış

Değerlendirme Ölçeği” öğretmenler tarafından doldurulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarının sosyal gelişim düzeylerinin ortanın üstünde gelişmiş olduğunu göstermiştir.

Özbek (2003), okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukların ilköğretim birinci sınıftaki sosyal gelişim düzeylerini öğretmen görüşüne dayalı olarak ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında, 95 ilköğretim okulunda, 194 birinci sınıf öğretmeninden bilgi toplamıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlere göre, okul öncesi eğitim alan öğrencilerin “ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri”, “grupla iş yapabilme becerileri”, “duygulara yönelik beceriler”, “stres durumuyla başa çıkma becerileri”, “plan yapma ve problem çözme becerileri” ve “özdenetimini koruma becerileri” okul öncesi eğitim almayan çocuklara göre daha fazla gelişmiş olduğu ortaya çıkmıştır.

Uşaklı (2006), çalışmasında drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine, atılganlıklarına ve benlik saygılarına olan etkilerini araştırmıştır. Çalışma 2004-2005 öğretim yılında İzmir ilinde bir ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Deney grubunda yer alan öğrencilere 16 haftalık arkadaşlık, benlik saygısı ve atılganlık temalarına göre yapılandırılan drama temelli grup rehberliği uygulanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini değiştirerek ve atılganlıklarını artırarak etkilediği, bu etkinin kalıcı olduğunu ancak benlik saygısını artırmada herhangi bir etkisinin olmadığını göstermiştir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğini uyarlamak ve uygulamak amacıyla yapılmıştır.

2.1. Alt Amaçlar

Okul Öncesi beş-altı yaş çocukları için Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği,

1. Geçerli midir?
2. Güvenilir midir?
3. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin alt boyutları arasında ilişki var mıdır?
4. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin alt boyutları arasında alt ve üst sosyo-ekonomik düzeye göre fark var mıdır?
5. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin alt boyutlarına ait puanları cinsiyet etkilemekte midir?

3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İnsan, biyo-kültürel ve sosyal bir varlıktır. Kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün hem de bireyin yapısını etkiler. Bireyin tüm yaşamı çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Bu uyum çabası yaşam boyu süren bir gelişim göstermektedir.

Sosyalleşme, insanın içinde yaşadığı toplumun geliştirdiği ilkelere, kurallara ve davranış kalıplarına uygun olarak davranmasını ve çevresini oluşturan insanlarla ilişki kurmasını öğrenmesidir. Toplumsallaşan insan toplumun etkin bir üyesi olur.

Diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurmak, sosyal yaşantının en önemli uğraşlarından biridir. Sosyal davranışın kaynağı bebekliğin ilk günlerine kadar uzanır. Yaşamın başlangıcında görülen ilk sosyal davranış, bebeklerin annelerine olan bağlılığıdır. Bağlılığın uyum sağlama yönünden değeri çok büyüktür. Bağlılık bebeğin anneye yakın olmasını sağlar, ancak bebek sürekli anneye bu şekilde bağlı kalmaz ve çevresine ilgi duymaya başladıkça ondan kopar. Bu durumda ilk sosyal davranışların gelişimi, anneye bağlılık ve ondan kopma ile başlamaktadır.

İnsanın sosyalleşmesi çok karmaşık bir süreçtir. İnsan, çevresinde bulunanların, her gün karşılaştığı sayısız olayların ve kişilerin, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel koşulların, gelenek, töre ve yasaların, fiziksel çevrenin, kalıtım yoluyla geçen birçok özelliğin ve daha pek çok etkenin etkisindedir.

Buna bağlı olarak, çocukların okul öncesi dönemden itibaren edindiği sosyal davranışlar onun insanlarla iletişimini, içinde bulunduğu toplumla uyumunu büyük ölçüde etkilemektedir.

Sosyal davranışların şekillendiği erken yaşlarda kazanılan özellikler, çocuğun gelecekteki yaşamını etkilemede son derece önemlidir. Bu nedenle, bu araştırmada anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerilerini tespit

etmeye yönelik Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması önemli bulunmuştur.

Ayrıca okul öncesi çocuklarına yönelik, doğrudan onların sosyal uyum ve becerilerini ölçen bir ölçeğe rastlanamamıştır. Bu bağlamda bu ölçeğin, konu ile ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

3.1. Varsayımlar

- Öğretmenlerin Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğine, çocuklara ilişkin görüşlerini objektif bir şekilde yansıttıkları varsayılmıştır.
- Anne babaların sosyo-ekonomik düzeyi belirleyici ölçeğe verdikleri cevapların objektif olduğu varsayılmıştır.

3.2. Kapsam ve Sınırlılıklar

- Araştırma Ankara İl Merkezi Keçiören İlçesi ile sınırlıdır.
- Araştırma Ankara İl Merkezi Keçiören İlçesinde bulunan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında resmi anasınıflarına devam eden beş-altı yaş çocukları, bu çocukların anne-babaları ve öğretmenleri ile sınırlıdır.

3.3. Tanımlar

Sosyalleşme: Çocuğun çevresinde geçerli olan norm ve değer yargılarına uygun bir davranış geliştirme sürecidir.

Sosyal Uyum: Çocuğun kendini ifade edebilmesi, duygularını kontrol edebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyum içinde olabilmesidir.

Sosyal Beceri: Başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul

edilebilir, çevrede etki bırakan, hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem gözlenebilir, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren öğrenilebilir davranışlardır.

4.YÖNTEM

Bu araştırma, anasınıfına devam beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması amacıyla Eylül 2006-Mayıs 2007 tarihleri arasında Ankara il merkezi Keçiören ilçesinde gerçekleştirilmiştir.

4.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Ankara İl merkezi Keçiören İlçesi Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden beş-altı yaş çocukları oluşturmuştur.

Örneklemin oluşturulmasında öncelikle Ankara İli Keçiören İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ilçeye bağlı resmi anasınıflarının ve çocuklarının listesi elde edilmiştir. Daha sonra bu listeden il merkezinde bulunan ilköğretim bünyesindeki anasınıflarından tabakalama yöntemi ile 17 ilköğretim okulu (EK 1) belirlenmiştir. Bu okulların anasınıflarına devam eden beş-altı yaşlarındaki 250 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

4.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; çocuk hakkında bilgi içeren “Genel Bilgi Formu”, anne-babalar için “Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek” ve çocuklara uygulanmak üzere “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği” kullanılmıştır.

4.2.1. Genel Bilgi Formu

Genel bilgi formunda örnekleme dahil edilen çocukların cinsiyeti ve yaşları yer almaktadır (EK 2).

4.2.2. Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek

Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek amacıyla Kandır ve Alpan (2006) tarafından geliştirilen, geçerlik ve güvenirliği yapılan Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek kullanılmıştır.

Bu ölçekte; ölçeğin uygulandığı anne-babanın öğrenim durumları, meslekleri, ailedeki kişi sayıları, anne-babaların çocuk sayıları, ailenin mülkiyet durumu, otomobil sahibi olma durumu, aylık ortalama gelirleri, sahip oldukları eşyalar, anne-babaların sanat kültür etkinlikleri ve bireysel gelişim programlarına katılma durumları, gazete, dergi, kitap okuma sıklıkları, boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, kitle iletişim araçlarını izleme durumları, televizyonda en çok izledikleri programlar ile ilgili bilgiler yer almıştır. Sosyo-ekonomik düzeyi belirleyici ölçek faktör analizi kullanılarak oluşturulmuştur. Faktör analizi sonuçlarının ortalaması 0 ve standart sapması 1'dir. Değerler incelendiğinde, -0.5 ve altında kalan grup alt sosyo-ekonomik düzey, 0.5 ve yukarı değerler alan grup üst sosyo-ekonomik düzey, -0.5 ile 0.5 arasında değerler alan grup orta sosyo-ekonomik düzey olarak kabul edilmiştir.

4.2.3. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği

Ömeroğlu ve Kandır (2005) tarafından ilköğretim öğrencileri için geliştirilen Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği; Sosyal Uyum, Sosyal Uyumsuzluk ve Sınırlı Sosyal Uyum olmak üzere üç faktör altında toplanarak oluşturulmuştur(Akt.Ömeroğlu ve başk.2005).

Böylece Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği; Faktör 1 Sosyal Uyumla ilgili 18 madde, Faktör 2 Sosyal Uyumsuzlukla ilgili 9 madde ve Faktör 3 Sınırlı Sosyal Uyumla ilgili 5 madde olmak üzere toplam 32 maddeden oluşmuştur. Ölçek yedi-on bir yaş aralığındaki çocuklara, anne-babalarından veya öğretmenlerinden bilgi alınarak uygulanmaktadır.

Ölçeğin geçerlik güvenirliğine ilişkin olarak KMO (Kaiser-Mayer-Olkin) değeri, .82 olarak hesaplanmış ve son olarak Barlett testi sonuçlarının da anlamlı ($\chi^2=2214,76$, $p<.001$) olduğu belirlenmiştir. Bu bulgulara göre verilerin faktör analizi için uygun olduğuna karar verilmiştir. İkinci olarak faktör yapısını incelemek amacıyla döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi kullanılmıştır. Temel Bileşenler Analizi öncesinde verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Bu amaçla ilk olarak madde puanları arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Madde puanları arasında hesaplanan korelasyonların genellikle .30 civarında olduğu görülmüştür.

Ayrıca üç faktörden elde edilen puanların güvenirliği için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Alpha değeri faktör 1 için .90, faktör 2 için .77, faktör 3 için .54 ve toplam ölçek için .90'dır. buna göre ölçek madde toplam puan güvenirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

4.3. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğini Beş-Altı Yaş Çocuklarına Uyarlama Çalışmaları

İlköğretim öğrencileri için geçerlik ve güvenirliği yapılan Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği temel alınarak beş-altı yaş çocuklarına uyarlanmıştır. Bunun için öncelikle ölçek okul öncesi eğitim programında yer alan sosyal uyum ile ilgili davranışlar incelenmiştir. Ölçekte yer alan 32 maddeye ek olarak faktör 1 olan sosyal uyuma 2 madde, faktör 2 olan sosyal uyumsuzluğa 1 madde, faktör 3 olan sınırlı sosyal uyuma 3 madde olmak üzere toplam 6 madde eklenmiştir.

Gerçekleştirilen düzeltmeler sonunda, sosyal uyum ve beceri ölçeği; sosyal uyumla ilgili 20 madde, sosyal uyumsuzlukla ilgili 8 madde, sınırlı sosyal uyum ile ilgili 10 madde olmak üzere toplam 38 maddeden oluşmuştur. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğindeki davranışların çocuklarda görülüp görülmediği “her zaman”, “bazen” ve “hiçbir zaman” seçenekleriyle değerlendirilecek şekilde hazırlanmıştır.

4.4. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği İle İlgili Uzman Görüşlerinin Alınması

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğine son şekli verildikten sonra beş okul öncesi uzmanına (EK 4) görüşleri alınmak üzere gönderilmiştir.

Uzmanlardan; “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği”nde yer alan maddeleri, araştırmanın amacına uygunluğu, açıklığı ve anlaşılabilirliği açısından eleştirmeleri, gerekli gördükleri durumlarda maddelerin değiştirilmesi, düzeltilmesi ve çıkartılması ile ilgili görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca, geçerlik çalışmasının istenilen düzeyde başarı sağlaması için davranışların sosyal uyum ve beceri alanlarına uygun olup olmadığını belirtmeleri, Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin maddelerini Hiç, Az, Orta, Çok, Tam şeklinde beşli Likert tipi değerlendirme kriterlerine uygun olarak değerlendirmeleri istenmiştir.

Uzman görüşleri doğrultusunda her bir maddenin istatistiksel değerlendirmesi yapılarak mod ve medyan değerleri alınmıştır. Yapılan işlemler sonucunda ölçek maddelerinin mod ve medyan değerlerinin 4-5 arasında olduğu görülmüştür. Buna göre okul öncesi çocukları için Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin tüm maddelerinin uygun olduğuna karar verilerek, 38 maddeden oluşan ölçek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

4.5. Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Ön Uygulaması

Ölçeğin anlaşılabilirliği ve süre ile ilgili geri bildirim almak için örnekleme alınan 17 ilköğretim okulundan birinin anasınıfında 30 çocuk üzerinde öğretmenden bilgi alınarak, bizzat araştırmacı tarafından ön uygulama yapılmıştır. İstatistiksel analizler sonucu ölçeğin anlaşılabilirliği ve süresi ile ilgili bir soruna rastlanmadığı için ön uygulama kapsamına alınan çocuklar yeniden örnekleme dahil edilmiştir. Daha sonra okul öncesi çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği, ön uygulama yapılan ilköğretim okulu anasınıfı dışında kalan 16 ilköğretim okulu anasınıfında yine bizzat araştırmacı tarafından öğretmenlerden bilgi alınarak uygulanmıştır.

4.6. Verilerin İstatistiksel Analizi

Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek, Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ile toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve “SPSS 13” istatistik paket programı kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen verilerin tümü, ilk önce betimsel istatistik yöntemleriyle incelenmiş frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir.

- Çocukların yaşa ve cinsiyete göre dağılımları ile ailelerin sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin bilgileri betimlemek amacıyla frekans ve yüzde kullanılmıştır.
- Sosyo-ekonomik düzeyi belirleyici ölçek, Temel Bileşenler analizi kullanılarak ile -0,5 ve altında skor alanlar alt grup, +0,5 ve üstünde skor alanları üst grup olarak tanımlanmıştır.
- Uzman görüşlerinin madde dağılımlarını belirlemek amacıyla mod, medyan, minimum ve maximum değerleri hesaplanmıştır.
- Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğine faktör analizinin uygulanabilirliğini ve maddeler arasında korelasyonun olup olmadığını belirlemek amacıyla Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve Barlett testi uygulanmıştır.
- Sosyal uyum ve beceri ölçeği ile alt faktörlerinden elde edilen puanların güvenilirliği için tek uygulamaya dayalı bir hesaplama yöntemi olan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ve iki ayrı test korelasyonu içinde Spearman Brown testi kullanılarak hesaplanmıştır.
- Sosyal uyum ve beceri ölçeğinin alt faktörlerinde yer alan maddelerin alt ölçeklerle ölçülen özelliği ölçmede ne kadar homojen olduklarını ve çocukları ölçülen özellik açısından ne kadar ayırt ettiğini incelemek

amacıyla düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Ek olarak maddelerin alt ölçeklerin tanımladığı temel ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki korelasyonlara da bakılmıştır. Böylece her bir maddenin alt ölçeklerin oluşturduğu ölçeklerle ölçülmek istenilen özellik bakımından bireyleri ne derece ayırt ettiği de incelenmiştir.

- Toplam ölçekten elde edilen sonuçların çocukları ölçülen özellikler açısından ne derece ayırt ettiğini incelemek amacıyla düzeltilmiş madde toplam korelasyonuna bakılmıştır.
- Sosyal uyum ve beceri ölçeği alt faktörlerine ait ortalamalar, standart sapmalar hesaplanmıştır. Ayrıca alt faktörlerin arasındaki korelasyon Pearson Korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır.
- Sosyal uyum ve beceri ölçeği alt faktörlerinden elde edilen puanların güvenilirliğinin sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmek amacıyla, sosyo-ekonomik düzeylere göre alpha ve korelasyon değerleri hesaplanmıştır.
- İki gruplu karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak 0,05 kullanılmış olup, $p < 0,05$ olması durumunda anlamlı farklılığın olduğu, $p > 0,05$ olması durumunda anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir (Balcı, 2004; Büyüköztürk, 2006).

5. BULGULAR ve TARTIŞMA

Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular şu şekilde gruplanmıştır;

- Araştırmaya alınan çocuklara ait genel bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2’ de verilmiştir.
- Araştırmaya alınan anne-babaların sosyo-ekonomik düzeyine ilişkin bilgiler Tablo 3-Tablo 18 arasında verilmiştir.
- Sosyal uyum ve beceri ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bulgular Tablo 19- Tablo 25 arasında verilmiştir.
- Alt ölçeklere ait betimsel bulgular Tablo 26 ve Tablo 27’de verilmiştir.

5.1. Araştırmaya Alınan Çocuklara Ait Genel Bilgiler

Tablo 1’de, araştırmaya alınan çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	134	53.6
Kız	116	46.4
Toplam	250	100

Tablo 1’de çocukların %53,6’ sının erkek, %46,4’ ünün kız olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de, çocukların yaşlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2. Çocukların Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş	N	%
Beş yaş	27	10.8
Altı yaş	223	89.2
Toplam	250	100

Tablo 2’de, çocukların %89.2’ si altı yaşında, %10.8’ inin beş yaşında oldukları görülmektedir. Buna göre çocukların çoğunluğunun altı yaşında oldukları söylenebilir.

5.2. Anne-Babaların Sosyo Ekonomik Durumlarına İlişkin Bilgiler

Tablo 3’te anne-babaların öğrenim durumlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. Anne-Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	Anne		Baba		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlkokul Mezunu	64	25.6	28	11.2	92	36.8
Ortaokul Mezunu	37	14.8	32	12.8	69	27.6
Lise Mezunu	112	44.8	123	49.2	235	94
Üniversite Mezunu	32	12.8	64	25.6	96	38.4
Lisans üstü Mezunu	5	2	3	1.2	8	3.2
Toplam	250	100	250	100	500	100

Tablo 3’de, anne-babaların öğrenim durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Tablo incelendiğinde; babaların %49.2’sinin annelerin ise %44.8’inin lise mezunu, babaların %25.6’sının annelerin ise %12.8’inin üniversite mezunu oldukları görülmektedir. Tablo genel olarak incelendiğinde; lise mezunu anne-babalar %94’ lük bir oranı oluştururken bunu %38.4 ile üniversite mezunu anne-babalar izlemektedir.

Tablo 4’de, anne-babaların mesleklerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 4. Anne-Babaların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek Durumları	Anne		Baba		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Niteliksiz	48	19.2	153	61.2	201	80.4
Teknisyen	-	-	3	1.2	3	1.2
Profesyonel	202	80.8	94	37.6	296	118.4
Toplam	250	100	250	100	500	100

Tablo 4’de, anne-babaların meslek durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Tablo incelendiğinde; babaların %61.2’sinin, annelerin ise %19.2’sinin niteliksiz, babaların %1.2’sinin teknisyen, annelerin %80.8’inin babaların %37.6’sının profesyonel grupta olduğu görülmektedir.

Tablo 5’te, anne-babaların ailedeki kişi sayısına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 5. Anne-Babaların Ailedeki Kişi Sayısına Göre Dağılımı

Kişi Sayısı	N	%
3 kişi	50	20
4 kişi	129	51.6
5 kişi	43	17.2
6 kişi ve üzeri	28	11.2
Toplam	250	100

Tablo 5’de, anne-babaların %51.6’sının ailedeki kişi sayısı dört, %20’sinin üç, %17.2’sinin beş, %11.2’sinin altı kişi ve üzerinde olduğu görülmektedir. Buna göre ailelerin büyük bölümünün (%51.6) dört kişiden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 6’da anne-babaların çocuk sayılarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 6. Anne-Babaların Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	N	%
Bir çocuk	66	26.4
İki çocuk	146	58.4
Üç çocuk	30	12
Dört çocuk ve üzeri	8	3.2
Toplam	250	100

Tablo 6’da, anne-babaların %58.4’ünün ailedeki çocuk sayısının iki çocuk, %26.4’ünün bir çocuk, %12’sinin üç çocuk, %3.2’sinin dört çocuk ve üzeri olduğu; genel olarak ailelerin büyük bölümünün (%58.4) iki çocuk sahibi oldukları görülmektedir.

Tablo 7’de, ailelerin oturdukları evlerin mülkiyet durumlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 7. Ailelerin Oturdukları Evlerin Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımı

Mülkiyet Durumu	N	%
Evet	158	63.2
Hayır	92	36.8
Toplam	250	100

Tablo 7’de, ailelerin %63.2’sinin mülk sahibi olduğu, %36.8’inin mülk sahibi olmadıkları görülmektedir.

Ailelerin otomobil sahibi olma durumlarına göre dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Ailelerin Otomobil Sahibi Olma Durumlarına Göre Dağılımı

Otomobil Sahibi Olma Durumu	N	%
Evet	162	64.8
Hayır	88	35.2
Toplam	250	100

Tablo 8’de, ailelerin %64.8’inin otomobil sahibi oldukları, %35.2’sinin otomobil sahibi olmadıkları görülmektedir.

Ailelerin gelirlerine göre dağılımı Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Ailelerin Gelirlerine Göre Dağılımı

Gelir	N	%
500 YTL ve altı	28	11.2
501-1000 YTL	114	45.6
1001-2000 YTL	92	36.8
2001-5000 YTL	16	6.4
Toplam	250	100

Tablo 9’da, ailelerin %45.6’sının gelirlerinin 501-1000 YTL, %36.8’inin 1001-2000 YTL, %11.2’sinin 500 YTL ve altı, %6,4’ünün 2001-5000 YTL olduğu görülmektedir. Buna göre ailelerin yarısına yakınının 501-1000 YTL ve 1001-2000 YTL gelire sahip oldukları bulunmuştur.

Tablo 10’da, Ailelerin sahip oldukları eşyalara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 10. Ailelerin Sahip Oldukları Eşyalara Göre Dağılımı

Eşya	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Bulaşık Makinesi	186	74.4	64	25.6	250	100
Bilgisayar	120	48	130	52	250	100
Plazma Ekran Televizyon	21	8.4	229	91.6	250	100
İnternet Bağlantısı Olanağı	61	24.4	189	75.6	250	100

Tablo 10’da, ailelerin %74.4’ünün bulaşık makinesi varken, %25.6’sının bulaşık makinesi sahibi olmadıkları; %52’sinin bilgisayarı yokken, %48’inin bilgisayar sahibi olduğu; %91.6’sının plazma ekran televizyon sahibi değilken; %8.4’ünün plazma ekran televizyonu olduğu; %75.6’sının internet bağlantısı yokken, %24.4’ünün internet bağlantısının olduğu görülmektedir. buna göre ailelerin büyük bölümünün bulaşık makinesi olduğu, buna karşın bilgisayar, plazma ekran televizyon ve internet bağlantısının olmadığı görülmektedir.

Tablo 11’de, ailelerin sanat/kültürel etkinliklere katılım durumlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 11. Ailelerin Sanat/Kültürel Etkinliklere Katılım Durumlarına Göre Dağılımı

Sanat/kültürel Etkinliklere Katılım Durumları	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Sinema	157	62.8	93	37.2	250	100
Tiyatro	56	22.4	194	77.6	250	100
Diğer	23	9.2	227	90.8	250	100

Tablo 11 incelendiğinde ailelerin, %62.8'inin sinemaya gittiği, %77.6'sının tiyatroya gitmediği, %90.8'inin sanat/kültürel etkinliklerden diğerlerine katılmadığı, buna göre ebeveynlerin büyük kısmının sinemaya gittiği buna karşın tiyatro ve diğer sanat/kültürel etkinliklere katılmadıkları görülmektedir.

Ailelerin gazete, dergi ve kitap okuma sıklıklarına göre dağılımı Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Ailelerin Gazete, Dergi ve Kitap Okuma Sıklıklarına Göre Dağılımı

Okuma Sıklıkları	Hiç		Bazen		Her Zaman		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gazete	7	2.8	148	59.2	95	38	250	100
Dergi	51	20.4	162	64.8	37	14.8	250	100
Kitap	22	8.8	183	73.2	45	18	250	100

Tablo 12’de, ailelerin, %59.2’ sinin herhangi bir gazeteyi “bazen” okudukları, %38’ inin “her zaman” okudukları, %2.8’ inin “hiç” okumadıkları; %64.8’ inin herhangi bir dergiyi “bazen” okudukları, %20.4’ ünün “hiç” okumadıkları, %14.8’ inin “her zaman” okudukları; %73.2’ sinin herhangi bir kitabı “bazen” okudukları, %18’ inin “her zaman” okudukları, %8.8’ inin “hiç” okumadıkları görülmektedir. Tablo 12’ye göre, ailelerin büyük bir çoğunluğunun herhangi bir gazeteyi bazen yada her zaman okudukları; hiç okumayanların sayılarının daha az olduğu; yine ailelerin büyük bir bölümünün ise herhangi bir dergi ve kitabı bazen okumaktayken hiç okumayanlar ve her zaman okuyanların sayısını daha az olduğu söylenebilir.

Ailelerin bireysel gelişim programlarına katılma durumlarına göre dağılımı Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Ailelerin Bireysel Gelişim Programlarına (Bilgisayar,Yabancı Dil,Diksiyon,Dans Kursu vs.) Katılma Durumlarına Göre Dağılımı

Bireysel Gelişim Programına		
Katılım Durumları	N	%
Hiç	125	50
Bir kez	66	26.4
İki kez	30	12
Üç ve daha fazla	29	11.6
Toplam	250	100

Tablo 13 incelendiğinde, ailelerin %50' sinin herhangi bir bireysel gelişim programına hiç katılmadıkları, %26.4' ünün bir kez katıldıkları, % 12' sinin iki kez katıldıkları, %11.6' sının üç ve daha fazla kez katıldıkları görülmektedir. Tablo 13'e göre ailelerin çoğunluğunun sayıları değişmekle birlikte bir gelişim programına katılanlar ve katılmayanların eşit dağıldığı görülmektedir.

Araştırmaya alınan ailelerde babaların boş zamanlarını değerlendirme biçimlerine göre dağılımı Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. Araştırmaya Alınan Ailelerde Babaların Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimlerine Göre Dağılımı

Boş Zamanları Değerlendirme Biçimleri	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Gazete-Dergi-Kitap Okuma	114	45.6	136	54.4	250	100
Arkadaşları ile Bir Araya Gelme	98	39.2	152	60.8	250	100
Televizyon İzleme	188	75.2	62	24.8	250	100
İnternet, Bilgisayar Oyunları	66	26.4	184	73.6	250	100
Spor Yapma	52	20.8	198	79.2	250	100
Diğer	26	10.4	224	89.6	250	100

Tablo 14 incelendiğinde, babaların %54.4' ünün boş zamanlarını değerlendirmede gazete-dergi-kitap okumazken, %45.6' sının okuduğu, %60.8' inin arkadaşları ile bir araya gelmezken, %39.2' sinin geldiği, %75.2' si televizyon izlerken, %24.8' i izlemediği, %73.6' sının internet, bilgisayar oyunları ile ilgilenmezken, %26.4' ünün ilgilendiği, %79.2' sinin spor yapmazken, %20.8' inin yaptığı, %89.6' sının diğer uğraşlarla ilgilenmezken, %10.4' ünün ilgilendiği görülmektedir. Buna göre babaların boş zamanlarını çoğunlukla televizyon izlemekle geçirdikleri söylenebilir.

Tablo 15'da, araştırmaya alınan ailelerde annelerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 15. Araştırmaya Alınan Ailelerde Annelerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimlerine Göre Dağılımı

Boş Zamanları Değerlendirme Biçimleri	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Gazete-Dergi-Kitap Okuma	113	45.2	137	54.8	250	100
Komşular ile Bir Araya Gelme	108	43.2	142	56.8	250	100
Televizyon İzleme	155	62	95	38	250	100
Elişi Yapma	168	67.2	82	32.8	250	100
İnternet, Bilgisayar Oyunları	29	11.6	221	88.4	250	100
Spor Yapma	29	11.6	221	88.4	250	100
Diğer	26	10.4	224	89.6	250	100

Tablo 15 incelendiğinde, annelerin %54.8' inin boş zamanlarını değerlendirmede gazete-dergi-kitap okumazken, %45.2' sinin okuduğu, %56.8' inin komşular ile bir araya gelmediği, %43.2' sinin geldiği, %62' si televizyon izlerken, %38' inin izlemediği, %88.4' ünün internet, bilgisayar oyunları ile ilgilenmezken, %11.6' sının ilgilendiği, %88.4' ünün spor yapmazken, %11.6' sının spor yaptığı, %89.6' sının diğer uğraşlarla ilgilenmezken, %10.4' ünün ilgilendiği görülmektedir. Buna göre annelerin boş zamanlarını çoğunlukla elişi yapmak ve televizyon izlemekle geçirdikleri söylenebilir.

Tablo 16'da, Ailelerin kitle iletişim araçlarını izleme durumlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 16. Ailelerin Kitle İletişim Araçlarını İzleme Durumlarına Göre Dağılımı

Kitle İletişim Araçlarını İzleme Durumu	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Radyo	83	33.2	167	66.8	250	100
Televizyon İzleme	246	98.4	4	1.6	250	100
Gazete-Dergi Okuma	124	49.6	126	50.4	250	100
İnternet Kullanımı	79	31.6	171	68.4	250	100

Tablo 16’da, ailelerin, %66.8’ i radyo dinlemezken, %33.2’ sinin dinlediği, %98.4’ ü televizyon izlerken, %1.6’ sının izlemediği, %50.4’ ünün gazete-dergi okurken, %49.6’ sının okumadığı, %68.4’ ünün internet kullanmazken, %31.6’ sının kullandığı görülmektedir. Buna göre ailelerin kitle iletişim araçlarından en çok televizyon izlemeyi tercih ettikleri söylenebilir.

Ailelerin televizyonda en çok izledikleri programlara göre dağılımı Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Ailelerin Televizyonda En Çok İzledikleri Programlara Göre Dağılımı

Televizyonda En Çok İzlenen Programlar	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
TV Dizileri	175	70	75	30	250	100
Filmler	133	53.2	117	46.8	250	100
Magazin Programları	29	11.6	221	88.4	250	100
Müzik Eğlence Programları	85	44	165	66	250	100
Spor Programları	83	33.2	167	66.8	250	100
Diğer	87	34.8	163	65.2	250	100

Tablo 17 incelendiğinde ailelerin %70' i TV dizileri izlerken, %30' unun izlemediği, %53.2' si film izlerken, %46.8' inin izlemediği, %88.4' ü magazin programı izlemezken, %11.6' sının izlediği, %66' sı müzik eğlence programı izlemezken, %44' ünün izlediği, %66.8' i spor programı izlemezken, %33.2' sinin izlediği, %65.2' si diğer programları izlemezken, %34.8' inin izlediği görülmektedir. Buna göre; ailelerin çoğunlunun TV dizileri ve film izledikleri, en az magazin programlarını izledikleri söylenebilir.

Ailelerin sosyo-ekonomik düzeylere göre dağılımı Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Ailelerin Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Dağılımı

SED	N	%
Alt SED	103	41.2
Orta SED	75	30.0
Üst SED	72	28.8
Toplam	250	100

Tablo 18 incelendiğinde, ailelerin %41.2'sinin alt sosyo-ekonomik düzeyde, %30'unun orta sosyo-ekonomik düzeyde, %28.8'inin de üst sosyo-ekonomik düzeyde oldukları görülmektedir.

5.3. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği İle İlgili uzman görüşleri ile Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Alt Faktörlerinin Madde ve Test İstatistiklerine İlişkin Bulgular yer almaktadır.

5.3.1. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ile İlgili Uzman Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği geçerlilik çalışmaları, okul öncesi eğitim kapsamında alanından beş uzmana görüşleri alınmak üzere gönderilmiş ve uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda uzman görüşlerinin mod, medyan, maximum ve minimum değerleri hesaplanmıştır.

İstatistiksel analizler sonucu elde edilen uzman görüşlerinin mod, medyan, maximum ve minimum değerleri Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Uzman Görüşlerinin Maddelere Göre Dağılımı

Madde	N	Medyan	Mod	Minimum	Maximum
M1	5	5	5	4	5
M2	5	5	5	5	5
M3	5	5	5	3	5
M4	5	5	5	5	5
M5	5	5	5	4	5
M6	5	5	5	4	5
M7	5	5	5	5	5
M8	5	5	5	3	5
M9	5	5	5	2	5
M10	5	5	5	4	5
M11	5	5	5	5	5
M12	5	5	5	5	5
M13	5	5	5	4	5
M14	5	5	5	4	5
M15	5	5	5	5	5
M16	5	5	5	4	5
M17	5	5	5	5	5
M18	5	5	5	4	5
M19	5	5	5	5	5
M20	5	5	5	5	5
M21	5	5	5	3	5
M22	5	4	5	2	5
M23	5	5	5	4	5
M24	5	5	5	4	5
M25	5	5	5	2	5
M26	5	5	5	4	5
M27	5	5	5	5	5
M28	5	5	5	4	5
M29	5	5	5	4	5
M30	5	5	5	4	5
M31	5	5	5	4	5
M32	5	5	5	4	5
M33	5	5	5	1	5
M34	5	5	5	3	5
M35	5	4	5	2	5
M36	5	4	4	3	5
M37	5	5	5	5	5
M38	5	5	5	5	5

Tablo 19’ da her bir maddenin uzmanlardan almış oldukları değerlerin 1-5 arasında, mod ve medyan değerlerinin ise 4-5 arasında değiştiği görülmektedir. Buda uzmanların ölçekteki maddelere ilişkin olumlu görüşlerini yansıtmaktadır.

5.3.2.Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Faktör Analizine İlişkin

Bulgular

Tablo 20. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) Örneklem Ölçüm ve Bartlett's Test Sonuçları

Kaiser-Mayer-Olkin Örneklem			
Ölçüm Değer Yeterliliği	=	0.88	
Bartlett's Testi Yaklaşık Ki-Kare Değeri	=	2930.993	sd=210 p=.000

Tablo 20 incelendiğinde Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerinin 0.88, Barlett değerinin 2930.99, $p=0.000<0.05$ olduğu görülmektedir. KMO değerinin 0.88 gibi bir değerle mükemmele yakın çıkması ve Barlett değerinin de yüksek olması ölçeğe faktör analizinin uygulanabilirliğini ve maddeler arasında korelasyonun olduğunu göstermektedir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Temel Bileşenler Analizi Sonuçları Tablo 21' de verilmiştir.

Tablo 21. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Temel Bileşenler Analizi Sonuçları

Madde	1	2
M1	0,798	
M2	0,809	
M3	0,810	
M4	0,752	
M5	0,683	
M6	0,726	
M7	0,711	
M8	0,799	
M9	0,706	
M10	0,678	
M11	0,621	
M13	0,778	
M14	0,626	
M15	0,607	
M16	0,709	
M17	0,768	
M23	0,635	
M18		0,674
M19		0,509
M20		0,529
M21		0,776
M22		0,610
M25		0,621
M26		0,715
M27		0,614

* Faktör yükleri 0.49' dan düşük olan maddelere tabloda yer verilmemiştir.

Tablo 21 incelendiğinde faktör yük değerlerinin iki faktör üzerinde toplandığı ve 25 maddeden oluşan ölçek maddelerinin faktör yük değerlerinin 0.509 ve üzerinde olduğu görülmektedir. Bu bulgu ölçeğin beş-altı yaş çocukları için sosyal uyum ve becerileri ölçmeye yönelik olarak iki faktörde toplandığı açıklamaktadır.

5.3.3.Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyum Alt Faktörü Madde ve Test İstatistiklerine İlişkin Bulgular

Sosyal uyum alt faktöründe yer alan maddelerin öğrencileri sosyal uyum becerileri bakımından ne derece ayırt ettiğini, maddelerin ölçülen özellik bakımından aynı amaca hizmet edip etmediğini incelemek amacıyla ilk olarak düzeltilmiş madde alt korelasyonları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde, düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonlarının “Okulda Tiyatro, Müzik, Gezi vb Sosyal Etkinliklere Katılma” (M12) maddesi için (.25), “Arkadaşlarına Karşı Davranışlarında Sakin Olma” (M24) maddesi için (.26), “Çevresindeki Canlıların Bir Kısımına (hayvanlar, bitkiler) İlgi Gösterme” (M35) maddesi için (.24) olduğu görülmüştür. Sosyal uyum becerileri bakımından öğrencileri ayırt etmeyen ve ölçeğin bütünü ile tutarlık göstermeyen bu maddelerin ölçekten çıkarılması kararlaştırılmıştır.

Sosyal uyum alt faktörünün kalan 17 madde için madde özelliklerini betimlemek amacıyla hesaplanan madde güçlük düzeyleri, düzeltilmiş madde ölçek alt ölçek korelasyonları ile sosyo-ekonomik düzeyin alt ve üst gruplarının madde ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyum Alt Faktörü Madde Analizi Sonuçları

Madde	Madde Güçlüğü	Düzeltilmiş Madde Alt Ölçek Kolerasyonu	Alt Sosyo-Ekonomik Grup		Üst Sosyo-Ekonomik Grup		Mann Whitney U	P
			X	Sıra Ortalaması	X	Sıra Ortalaması		
1..Arkadaşları ile iletişim kurma başarısı	.73	.72	1.04	61.30	1.85	126.19	958	.000***
2.Kolaylıkla arkadaş edinme	.64	.63	1.12	65.11	1.83	120.74	1350	.000***
3.Kendini karşısındakinin yerine koyarak onu anlamaya çalışma	.69	.60	1.11	58.92	2.01	129.60	712	.000***
4.Karşısındakinin mutlu veya üzüntülü olduğunu anlama	.75	.64	1.00	60.00	1.85	128.06	824	.000***
5.Arkadaşları ile yaşadığı sorunları çözümlemek için çaba harcama	.76	.67	1.03	56.37	2.07	133.24	450	.000***
6.Çevresindekilerle işbirliği yapmaya istekli olma	.75	.62	1.01	58.33	1.90	130.45	651	.000***
7.Duygu ve düşüncelerini açıkça söyleme	.56	.43	1.06	67.91	1.69	116.72	1640	.000***
8.Çevresi ile barışık bir çocuk olma	.77	.65	1.01	61.32	1.85	126.17	959	.000***
9.Yeni öğrendiği şeyleri uygulamaya istekli olma	.70	.59	1.01	67.83	1.64	116.86	1630	.000***
10.Gerektiğinde çevresindeki insanlara yardım etmeye istekli olma	.80	.70	1.00	58.50	1.86	130.20	669	.000***
11.Çevresinde olup bitenlerin farkında olma	.57	.42	1.02	70.17	1.56	113.51	1871	.000***
13.Uyarıldığında olumsuz davranışını tekrarlamamak için çaba harcama	.53	.51	1.05	63.08	1.83	123.65	1141	.000***
14.Kendisinden küçüklere karşı hoşgörülü olma	.55	.39	1.02	67.66	1.64	117.10	1613	.000***
15.Kurallara uymayan arkadaşlarını uyarma	.67	.57	1.05	60.46	1.97	127.40	871	.000***
16.Yaptığı olumsuz bir davranışın ardından pişmanlık duyma	.68	.58	1.10	60.46	2.00	127.40	871	.000***
17.Kurallara uymaya özen gösterme	.58	.58	1.03	61.92	1.88	125.31	1021	.000***
23.Gerektiğinde sırasını bekleme	.45	.30	1.13	68.81	1.68	115.46	1731	.000***

*Çıkarılan maddelerin düzeltilmiş madde toplam korelasyonu .30'un altındadır.

***p<.05

Not: M12 için (.25), M24 için (.26) ve M35 için (.24) olarak saptanmış ve ölçeğin bütünü ile tutarlılık göstermediğinden çıkarılmıştır.

Tablo 22 incelendiğinde, sosyal uyum alt faktöründe kalan 17 madde için düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonlarının .30 ile .72 arasında değiştiği görülmektedir.

Üst ve alt grupların madde ortalamaları arasında üst grup lehine gözlenen farkların tamamının .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Öte yandan 17 maddenin madde güçlük dereceleri .45 ile .80 arasında değişmektedir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Arkadaşları İle İletişim Kurma Becerisi (Madde 1)” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğünün (.73) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.72$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=61.30; ÜSD=126.19; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 1. maddesi olan “Arkadaşları İle İletişim Kurma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Kolaylıkla Arkadaş Edinme Becerisi (Madde 2)” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.64)’tür. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.63$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=65.11; ÜSD=120.74; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 2. maddesi olan “Kolaylıkla Arkadaş Edinme” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Kendini Karşısındakinin Yerine Koyarak Onu Anlamaya Çalışma Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğünün (.69) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.60$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst

sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=58.92; ÜSD=129.60; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 3. maddesi olan “Kendini Karşısındakinin Yerine Koyarak Onu Anlamaya Çalışma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Karşısındakinin Mutlu ve Üzüntülü Olduğunu Anlama Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.75) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.64$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=60.00; ÜSD=128.06; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 4. maddesi olan “Karşısındakinin Mutlu ve Üzüntülü Olduğunu Anlama” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Arkadaşları ile Yaşadığı Sorunları Çözümlemek İçin Çaba Harcama Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.76)’dır. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.67$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=56.37; ÜSD=133.24; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 5. maddesi olan “Arkadaşları ile Yaşadığı Sorunları Çözümlemek İçin Çaba Harcama” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden, “Çevresindekilerle İşbirliği Yapmaya İstekli Olma Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.75)’dir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.62$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere

göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=58.33; ÜSD=130.45; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 6. maddesi olan “Çevresindekilerle İşbirliği Yapmaya İstekli Olma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden, “Duygu ve Düşüncelerini Açıkça Söyleme Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.56) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.43$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=67.91; ÜSD=116.72; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 7. maddesi olan “Duygu ve Düşüncelerini Açıkça Söyleme” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Çevresi ile Barışık Bir Çocuk Olma Becerisi (Madde 8)” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.77) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.65$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=61.32; ÜSD=126.17; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 8. maddesi olan “Çevresi ile Barışık Bir Çocuk Olma ” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden, “Yeni Öğrendiği Şeyleri Uygulamaya İstekli Olma Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.70)’dir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.59$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=67.83; ÜSD=116.86; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte

bulunan sosyal uyum becerilerinin 9. maddesi olan “Yeni Öğrendiği Şeyleri Uygulamaya İstekli Olma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden, “Gerektiğinde Çevresindeki İnsanlara Yardım Etmeye İstekli Olma Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.80)’dir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.70$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=58.50; ÜSD=130.20; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 10. maddesi olan “Gerektiğinde Çevresindeki İnsanlara Yardım Etmeye İstekli Olma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden, “Çevresinde Olup Bitenlerin Farkında Olma Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.57) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.42$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=70.17; ÜSD=113.51; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 11. maddesi olan “Çevresinde Olup Bitenlerin Farkında Olma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden on ikinci madde olan “okulda tiyatro, müzik, gezi vb sosyal etkinliklere katılma” becerisinin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.25$) olarak saptanmıştır. Ancak ölçeğin tamamıyla ilişkisine bakıldığında korelasyonun sıfıra yakın olduğu ve ölçeğin bütünü ile tutarlılık göstermediği görülmüştür. Bu da sosyal uyum becerilerinin on ikinci maddesi olan “Okulda Tiyatro, Müzik, Gezi vb Sosyal Etkinliklere Katılma” becerisinin ölçeğe fazla bir şey

katmadığını ve ölçekten çıkarılması gerektiğini işaret etmektedir. Tablo 22'deki sonuçlar maddenin ölçekten çıkarılmış halini göstermektedir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Uyarıldığında Olumsuz Davranışlarını Tekrarlamamak İçin Çaba Harcama Becerisi (Madde 13)” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.53)'tür. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.51$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [$ASD=63.08$; $ÜSD=123.65$; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 13. maddesi olan “Uyarıldığında Olumsuz Davranışlarını Tekrarlamamak İçin Çaba Harcama” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Kendisinden Küçüklere Karşı Hoşgörülü Olma Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.55)'tir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.39$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [$ASD=67.66$; $ÜSD=117.10$; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 14. maddesi olan “Kendisinden Küçüklere Karşı Hoşgörülü Olma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinde, “Kurallara Uymayan Arkadaşlarını Uyarma Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.67) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.57$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [$ASD=60.46$; $ÜSD=127.40$; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 15. maddesi olan “Kurallara

Uymayan Arkadaşlarını Uyarma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden, “Yaptığı Olumsuz Bir Davranışın Ardından Pişmanlık Duyma Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin gücünün (.68) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.58$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=60.46; ÜSD=127.40; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 16. maddesi olan “Yaptığı Olumsuz Bir Davranışın Ardından Pişmanlık Duyma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden, “Kurallara Uymaya Özen Gösterme Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin gücünün (.58) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.58$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=61.92; ÜSD=125.31; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 17. maddesi olan “Kurallara Uymaya Özen Gösterme” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden, “Gerektiğinde Sırasını Bekleme Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin gücünün (.45)’tir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.30$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=68.81; ÜSD=115.46; $p=.000$], üst grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyum becerilerinin 23. maddesi olan “Gerektiğinde Sırasını Bekleme” becerisinin alt ve üst

gruptaki çocukları sosyal uyum becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyum becerilerinden yirmi dördüncü madde olan “arkadaşlarına karşı davranışlarında sakın olma” becerisinin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.26$) olarak saptanmıştır. Ancak ölçeğin tamamıyla ilişkisine bakıldığında korelasyonun sıfıra yakın olduğu ve ölçeğin bütünü ile tutarlılık göstermediği görülmüştür. Bu da sosyal uyum becerilerinin yirmi dördüncü maddesi olan “Arkadaşlarına Karşı Davranışlarında Sakın Olma” becerisinin ölçeğe fazla bir şey katmadığını ve ölçekten çıkarılması gerektiğini işaret etmektedir. Tablo 22’deki sonuçlar maddenin ölçekten çıkarılmış halini göstermektedir.

Sosyal uyum becerilerinden otuz beşinci madde olan “çevresindeki canlıların bir kısmına (hayvanlar, bitkiler) ilgi gösterme” becerisinin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.24$) olarak saptanmıştır. Ancak ölçeğin tamamıyla ilişkisine bakıldığında korelasyonun sıfıra yakın olduğu ve ölçeğin bütünü ile tutarlılık göstermediği görülmüştür. Bu da sosyal uyum becerilerinin otuz beşinci maddesi olan “Çevresindeki Canlıların Bir Kısımına (hayvanlar, bitkiler) İlgi Gösterme” becerisinin ölçeğe fazla bir şey katmadığını ve ölçekten çıkarılması gerektiğini işaret etmektedir. Tablo 22’deki sonuçlar maddenin ölçekten çıkarılmış halini göstermektedir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyum alt ölçeğindeki maddelerin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonları bütün olarak incelendiğinde bu korelasyonların büyük çoğunluğunun (Madde 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 23) ölçekle ilişkisinin iyi olduğu, fakat bu genel çoğunluğa göre ilişkinin daha düşük olduğu (Madde 12, 24, 35) görülmektedir. Ölçekteki maddelerin çok azının ilişki katsayılarındaki düşüklüğe karşın, ölçek maddelerinin çoğunluğunun iyi ilişkiler içinde olması ölçeğin güvenilirliğini korur niteliktedir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayıları bu veriyi desteklemektedir. Buradan sosyal uyum alt ölçeğindeki madde toplam korelasyonlarının ölçekle ilişkisinin oldukça iyi olduğu ve testin de ölçülen değerleri iyi düzeyde ölçtüğü söylenebilir.

Sosyal uyum ve beceri ölçeği sosyal uyum alt faktörü madde analizlerini gösteren tablo 22 bütün olarak incelendiğinde; alt ve üst sosyo-ekonomik grupların madde sıra ortalamaları arasındaki farkların Mann Whitney U-Testiyle karşılaştırılmasında anlamlı çıkması, maddelerin çocukları ölçülen sosyal uyum becerileri bakımından ayırt ettiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo23’de Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyum Alt Faktörüne İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 23. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyum Alt Faktörüne İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Yöntem	Güvenilirlik Katsayısı
Alpha	.93
Birinci Yarı	.90
İkinci Yarı	.88
İki Yarı Test Kolerasyonu	.84

Tablo 23’de, sosyal uyum alt faktörü için hesaplanan tek uygulamaya yönelik güvenilirlik katsayılarından $\alpha=.93$, birinci yarı test .90, ikinci yarı test .88 ve Spearman Browvn iki yarı test korelasyonu .84’ tür.

Tablo incelendiğinde Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyum Becerileri açısından güvenilirlik katsayılarının birbirine yakın değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buna göre ölçeğin sosyal uyum becerilerinin iç tutarlılığının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

5.3.4.Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyumsuzluk Alt Faktörü Madde ve Test İstatistiklerine İlişkin Bulgular

Sosyal uyumsuzluk alt faktöründe yer alan maddelerin öğrencileri sosyal uyumsuzluk becerileri bakımından ne derece ayırt ettiğini, maddelerin ölçülen özellik bakımından aynı amaca hizmet edip etmediğini incelemek amacıyla ilk olarak düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde, düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonlarının .28'den yüksek olduğu görülmüştür. Sosyal uyumsuzluk becerileri bakımından öğrencileri ayırt etmeyen ve ölçeğin bütünü ile tutarlık göstermeyen madde görülmemektedir.

Sosyal uyumsuzluk alt faktörünün 8 maddesi için madde özelliklerini betimlemek amacıyla hesaplanan madde güçlük düzeyleri, düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonları ile sosyo-ekonomik düzeyin alt ve üst gruplarının madde ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 24'de verilmiştir.

Tablo 24. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyumsuzluk Alt Faktörü Madde Analizi Sonuçları

Madde	Madde Güçlüğü	Düzeltilmiş Madde Alt Ölçek Kolerasyonu	Alt Sosyo-Ekonomik Grup		Üst Sosyo-Ekonomik Grup		Mann Whitney U	P
			X	Sıra Ortalaması	X	Sıra Ortalaması		
18. Arkadaşları ile kavga etme	.69	.51	2.57	101.63	2.13	68.50	2304	.000***
19. Başkalarının sözünü kesme	.50	.34	2.32	94.06	2.10	79.33	3083	.036***
20. Çevresindeki eşyalara bilerek zarar verme	.55	.41	2.78	103.77	2.22	65.44	2084	.000***
21. Yaşamından şikayet etme (kurallar, etkinlikler, başkalarıyla ilişkileri vb.)	.56	.35	2.27	94.84	2.04	78.22	3003	.016***
22. Hoşlanmadığı durumlar karşısında öfkeli olma	.50	.28	2.18	94.18	1.97	79.16	3071	.023***
25. Geçinilmesi zor bir çocuk olma	.63	.46	2.77	110.54	2.01	55.75	1386	.000***
26. Başaramadığını düşünerek başladığı bir işi yarım bırakma	.52	.35	2.39	98.83	2.04	72.50	2592	.000***
27. Kurallara uymayan arkadaşlarından etkilenme	.52	.33	2.13	94.25	1.90	79.06	3064	.033***

***p<.0,05

Tablo 24 incelendiğinde, sosyal uyumsuzluk alt faktöründe bulunan 8 madde için düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonlarının .28 ile .51 arasında değiştiği görülmektedir.

Üst ve alt grupların madde ortalamaları arasında alt grup lehine gözlenen farkların tamamının .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Öte yandan 8 maddenin madde güçlük dereceleri .50 ile .69 arasında değişmektedir.

Sosyal uyumsuzluk becerilerinden, “Arkadaşları İle Kavga Etme Becerisi” ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.69) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.51$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=101.63; ÜSD=68.50; $p=.000$], alt grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyumsuzluk becerilerinin 18. maddesi olan “Arkadaşları İle Kavga Etme” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyumsuzluk becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyumsuzluk becerilerinden, “Başkalarının Sözüne Kesme Becerisi”ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.50) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.34$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=94.06; ÜSD=79.3; $p=.036$], alt grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyumsuzluk becerilerinin 19. maddesi olan “Başkalarının Sözüne Kesme” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyumsuzluk becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyumsuzluk becerilerinden, “Çevresindeki Eşyalara Bilerek Zarar Verme Becerisi”ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.55)’tir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.41$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere

göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=103.77; ÜSD=65.44; $p=.000$], alt grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyumsuzluk becerilerinin 20. maddesi olan “Çevresindeki Eşyalara Bilerek Zarar Verme” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyumsuzluk becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyumsuzluk becerilerinden, “Yaşamından Şikayet Etme (kurallar, etkinlikler, başkalarıyla ilişkileri vb.) Becerisi”ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.56)’dır. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.35$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=94.84; ÜSD=78.2; $p=.016$], alt grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyumsuzluk becerilerinin 21. maddesi olan “Yaşamından Şikayet Etme (kurallar, etkinlikler, başkalarıyla ilişkileri vb.)” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyumsuzluk becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyumsuzluk becerilerinden, “Hoşlanmadığı Durumlar Karşısında Öfkeli Olma Becerisi”ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.50) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.28$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=94.18; ÜSD=79.16; $p=.023$], alt grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyumsuzluk becerilerinin 22. maddesi olan “Hoşlanmadığı Durumlar Karşısında Öfkeli Olma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyumsuzluk becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyumsuzluk becerilerinden, “Geçinilmesi Zor Bir Çocuk Olma Becerisi”ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.63) olduğu görülmektedir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.46$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik

düzeyle göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=110.54; ÜSD=55.75; $p=.000$], alt grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyumsuzluk becerilerinin 25. maddesi olan “Geçinilmesi Zor Bir Çocuk Olma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyumsuzluk becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyumsuzluk becerilerinden, “Başaramadığını Düşünerek Başladığı Bir İş Yarım Bırakma Becerisi”ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.52)’dir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.35$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyle göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=98.83; ÜSD=72.50; $p=.000$], alt grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyumsuzluk becerilerinin 26. maddesi olan “Başaramadığını Düşünerek Başladığı Bir İş Yarım Bırakma” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyumsuzluk becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal uyumsuzluk becerilerinden, “Kurallara Uymayan Arkadaşlarından Etkilenme Becerisi”ni ölçen ölçek maddesinin güçlüğü (.52)’dir. Bu maddenin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonu ($r=.33$) olup, bu korelasyonun testle ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyle göre sıra ortalamaları arasındaki farka bakıldığında ise [ASD=94.25; ÜSD=79.06; $p=.033$], alt grubun lehine anlamlı bir fark dikkati çekmektedir. Buna göre ölçekte bulunan sosyal uyumsuzluk becerilerinin 27. maddesi olan “Kurallara Uymayan Arkadaşlarından Etkilenme” becerisinin alt ve üst gruptaki çocukları sosyal uyumsuzluk becerileri açısından oldukça iyi şekilde ayırt edebildiği söylenebilir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyumsuzluk alt ölçeğindeki maddelerin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonları bütün olarak incelendiğinde bu korelasyonların çoğunun ölçekle ilişkisinin iyi olduğu (Tablo24’de) görülmektedir. Ölçek maddelerinin çoğunun iyi ilişkiler içinde olması ölçeğin güvenilirliğini korur niteliktedir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayıları bu veriyi

desteklemektedir. Buradan sosyal uyumsuzluk alt ölçeğindeki madde toplam korelasyonlarının ölçekle ilişkisinin oldukça iyi olduğu ve testin de ölçülen değerleri iyi düzeyde ölçtüğü söylenebilir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyumsuzluk Alt Faktörüne İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyumsuzluk Alt Faktörüne İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Yöntem	Güvenilirlik Katsayısı
Alpha	.83
Birinci Yarı	.72
İkinci Yarı	.68
İki Yarı Test Kolerasyonu	.85

Tablo 25 incelendiğinde, sosyal uyumsuzluk alt ölçeği için hesaplanan tek uygulamaya yönelik güvenilirlik katsayılarından $\alpha=.83$, birinci yarı test .72, ikinci yarı test .68 ve Spearman Browvn iki yarı test korelasyonu .85' tir.

Tablo incelendiğinde Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyumsuzluk Becerileri açısından güvenilirlik katsayılarının birbirine yakın değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buna göre ölçeğin sosyal uyumsuzluk becerilerinin iç tutarlılığının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

5.4. Alt Ölçeklere Ait Betimsel Bulgular

Alt Ölçeklere Ait Ortalama ve Standart Sapmalar ile Korelasyon Sonuçları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. Alt Ölçeklere Ait Ortalama ve Standart Sapmalar İle Korelasyon Sonuçları

Ölçek	X	S	Korelasyon		
			Sosyal Uyum	Sosyal Uyumsuzluk	Toplam
Sosyal Uyum	16.11	4.56	1	-.43(**)	.66(**)
Sosyal Uyumsuzluk	20.67	3.72	-	1	.38(**)
Toplam	36.78	4.46	-	-	1

**p<.01

Tablo 26’ya göre, çocukların sosyal uyum beceri puanları ile sosyal uyumsuzluk beceri puanları arasında negatif yönde bir ilişki ($r = -.43$) bulunmaktadır. Bu ilişkinin $p < .01$ manidar düzeyde anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre, çocukların sosyal uyum becerileri yükseldiğinde, sosyal uyumsuzluk becerilerinin düştüğü, sosyal uyum becerileri düştüğünde, sosyal uyumsuzluk becerilerinin yükseldiği görülmektedir. Bu bağlamda sosyal uyum becerileri ile sosyal uyumsuzluk becerileri arasında ters orantı olduğu söylenebilir.

Çocukların sosyal uyum becerileri ile tüm beceri puanları arasında pozitif yönde doğrusal bir ilişki ($r = .66$) bulunmaktadır. Bu ilişkinin $p < .01$ manidar düzeyde anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre çocukların sosyal uyum becerilerinin tüm becerileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Çocukların sosyal uyumsuzluk becerileri ile tüm beceri puanları arasında pozitif yönde doğrusal bir ilişki ($r = .38$) bulunmaktadır. Bu ilişkinin $p < .01$ manidar düzeyde anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çocukların sosyal uyumsuzluk becerilerinin tüm becerileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Çocukların Sosyal Uyum - Sosyal Uyumsuzluk Becerilerine Cinsiyetin Etkisine İlişkin t Testi Sonuçları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Çocukların Sosyal Uyum ve Sosyal Uyumsuzluk Becerilerine Cinsiyetin Etkisine İlişkin t Testi Sonuçları

Beceriler	Cinsiyet	N	X	S	t	sd	p
Sosyal Uyum	Kız	116	14.61	3.88	-5.06	248	.000***
	Erkek	134	17.41	4.72			
Sosyal Uyumsuzluk	Kız	116	21.66	3.40	4.02	248	.000***
	Erkek	134	19.82	3.78			
Toplam	Kız	116	36.27	4.33	-1.69	248	.092
	Erkek	134	37.23	4.54			

***p< 0,5

Tablo 27’de ortalamalar incelendiğinde sosyal uyum becerilerinin erkeklerde kızlara göre daha yüksek; sosyal uyumsuzluk becerilerinin ise kızlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan t testi sonucu erkek ve kızların ölçeğin iki faktöründen elde edilen puanlar arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık [(Sosyal Uyum) $t = -5.06$, $sd=248$, $p = .000$.; (Sosyal Uyumsuzluk) $t = 4.02$, $sd=248$, $p = .000$] bulunmuştur. Ancak toplam puanlar açısından cinsiyetler arasında t testine göre anlamlı bir fark görülmemektedir (Toplam: $t = -1.69$, $sd=248$, $p=.092$).

Elliot ve başkaları (1989), “Ebeveyn ve Öğretmen Gözüyle Okul Öncesi Çocukların Sosyal Davranışlarının Değerlendirmesi” konulu çalışmalarında 240 okul öncesi çocuğunun sosyal becerilerine demografik durum, aile statüsü, problem davranışların sıklığı ve dil becerisi değişkenlerinin etkisini incelemiştir. Araştırmada (Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi) Öğretmen ve Ebeveyn Formları ve Anaokulu Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın verileri çocuğun annesi ve öğretmeni aracılığıyla toplanmıştır. Öğretmenlerden elde edilen bulgular, sosyal beceriler ile cinsiyet, dil becerisi ve aile yapısı arasında anlamlı farklılıkların olduğunu göstermiştir. Özellikle kızlar daha fazla prososyal davranışlar sergilerlerken erkekler daha çok problem davranışlar gösterdikleri bulunmuştur.

Huesman ve başkaları, (2003) yaptıkları araştırmada erkek çocukların izledikleri filmlerdeki saldırgan erkek karakterle özdeşim kurdukları kızların ise hem erkek hem kadın saldırgan karakterle özdeşim kurdukları görülmüştür. Bu yüzden, kızların saldırgan görüntülerden daha çok etkilendikleri kaydedilmiştir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, çocuğun sosyal davranışlarını cinsiyetin etkilediği görülmektedir. Ancak araştırma sonuçları; sosyal uyuma ilişkin davranışların görülmesinde kızların erkeklere oranla daha üstün olduğunu yada bunun tam aksine erkeklerin daha üstün olduğunu ortaya koymuştur. Tablo 27’de ise erkeklerin kızlara göre sosyal uyum beceri puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun nedeni, toplumda erkek çocuklarına geleneksel bir bakış açısının olması ve bunun erkek çocuklarının cinsiyetlerinin özelliği gereği olduğu kabul edilerek bazı istenmedik sosyal davranışlarının hoşgörülle karşılanması ve normal olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmış olabilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırma, anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve becerileri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması amacıyla 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Keçiören ilçesinde yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini, ilköğretim okullarının anasınıfına devam eden çocuklar arasından tabakalama yöntemi kullanılarak seçilen 250 çocuk oluşturmuştur.

Genel tarama modelinde olan bu araştırmada, çocuklara ilişkin genel bilgileri içeren “Genel Bilgi Formu”, ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek için “Sosyo-Ekonomik Düzey Belirleme Ölçeği”, çocukların sosyal uyum ve becerilerini belirlemek için de “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Örnekleme Alınan Çocuklara ve Ailelerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine İlişkin Sonuçlar:

Araştırmaya katılan çocukların %53.6’ının erkek, %46.4’ünün kız olduğu, çocukların %89.2’inin altı yaşında, %10.8’inin beş yaşında olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan anne-babaların öğrenim durumları incelendiğinde; babaların %49.2’sinin lise mezunu annelerin ise %44.8’inin lise mezunu olduğu; babaların %25.6’sının annelerin ise %12.8’inin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan anne-babaların meslek durumları incelendiğinde; babaların %61.2’sinin, annelerin ise %19.2’sinin nitelsiz, babaların %1.2’sinin

teknisyen, annelerin %80.8'inin babaların %37.6'sının profesyonel grupta olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan anne-babaların %51.6'sının ailedeki kişi sayısının dört, %20'sinin üç, %17.2'sinin beş, %11.2'sinin altı kişi ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin çocuk sayısı incelendiğinde; anne-babaların %58.4'ünün ailedeki çocuk sayısının iki çocuk, %26.4'ünün bir çocuk, %12'sinin üç çocuk, %3.2'sinin dört çocuk olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin mülk durumları incelendiğinde; %63.2'sinin mülk sahibi olduğu, %36.8'inin mülk sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin %64.8'inin otomobil sahibi oldukları, %35.2'sinin otomobil sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin %45.6'sının gelirlerinin 501-1000 YTL, %36.8'inin 1001-2000 YTL, %11.2'sinin 500 YTL ve altı, %6.4'ünün 2001-5000 YTL olduğu; buna göre ailelerin yarısına yakınının 501-1000 YTL ve 1001-2000 YTL gelire sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin sahip oldukları eşyalar incelendiğinde; %74.4'ünün bulaşık makinesi varken, %25.6'sının bulaşık makinesi sahibi olmadıkları; %52'sinin bilgisayarı yokken, %48'inin bilgisayar sahibi olduğu; %91.6'sının plazma ekran televizyon sahibi değilken; %8.4'ünün plazma ekran televizyonu olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin sanat/kültürel etkinliklere katılım durumları incelendiğinde; %62.8'inin sinemaya gittiği; %77.6'sının tiyatroya gitmediği; %90.8'inin sanat/kültürel etkinliklerin diğerlerine katılmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin %59.2' sinin herhangi bir gazeteyi “bazen” okudukları, %38' inin “her zaman” okudukları, %2.8' inin “hiç” okumadıkları; %64.8' inin herhangi bir dergiyi “bazen” okudukları, %20.4' ünün “hiç” okumadıkları, %14.8' inin “her zaman” okudukları; %73.2' sinin herhangi bir kitabı “bazen” okudukları, %18' inin “her zaman” okudukları, %8.8' inin “hiç” okumadıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin %50' sinin herhangi bir bireysel gelişim programına hiç katılmadıkları, %26.4' ünün bir kez katıldıkları, % 12' sinin iki kez katıldıkları, %11.6' sının üç ve daha fazla kez katıldıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerde babaların boş zamanlarını değerlendirme biçimleri incelendiğinde; babaların %54.4' ünün boş zamanlarını değerlendirmede gazete-dergi-kitap okumazken, %45.6' sının okuduğu, %60.8' inin arkadaşları ile bir araya gelmezken, %39.2' sinin geldiği, %75.2' si televizyon izlerken, %24.8' i izlemediği, %73.6' sının internet, bilgisayar oyunları ile ilgilenmezken, %26.4' ünün ilgilendiği, %79.2' sinin spor yapmazken, %20.8' inin yaptığı, %89.6' sının diğer uğraşlarla ilgilenmezken, %10.4' ünün ilgilendiği tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerde annelerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri incelendiğinde; annelerin %54.8' inin boş zamanlarını değerlendirmede gazete-dergi-kitap okumazken, %45.2' sinin okuduğu, %56.8' inin komşular ile bir araya gelmeyen, %43.2' sinin geldiği, %62' si televizyon izlerken, %38' inin izlemediği, %88.4' ünün internet, bilgisayar oyunları ile ilgilenmezken, %11.6' sının ilgilendiği, %88.4' ünün spor yapmazken, %11.6' sının yaptığı, %89.6' sının diğer uğraşlarla ilgilenmezken, %10.4' ünün ilgilendiği tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin %66.8' i radyo dinlemezken, %33.2' sinin dinlediği, %98.4' ü televizyon izlerken, %1.6' sının izlemediği, %50.4' ünün gazete-dergi okurken, %49.6' sının okumadığı, %68.4' ünün internet kullanmazken, %31.6' sının kullandığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin televizyonda en çok izledikleri programlar incelendiğinde; %70' i TV dizileri izlerken, %30' unun izlemediği, %53.2' si film izlerken, %46.8' inin izlemediği, %88.4' ü magazin programı izlemezken, %11.6' sının izlediği, %66' sı müzik eğlence programı izlemezken, %44' ünün izlediği, %66.8' i spor programı izlemezken, %33.2' sinin izlediği, %65.2' si diğer programları izlemezken, %34.8' inin izlediği tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri incelendiğinde; %41.2'sinin alt sosyo-ekonomik düzeyde, %30'unun orta sosyo-ekonomik düzeyde, %28.8'inin de üst sosyo-ekonomik düzeyde oldukları tespit edilmiştir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ile İlgili Uzman Görüşlerine İlişkin Sonuçlar:

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği geçerlilik çalışmaları, okul öncesi eğitim kapsamında alanından beş uzmana görüşleri alınmak üzere gönderilmiş ve uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda uzman görüşlerinin mod, medyan, maximum ve minimum değerleri hesaplanmıştır.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinde yer alan her bir maddenin uzmanlardan almış oldukları değerlerin 1-5 arasında, mod ve medyan değerlerinin ise 4-5 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Faktör Analizine İlişkin Sonuçlar:

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin 0.88, Barlett değerinin 2930.99, $p=0.000<0.05$ olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Temel Bileşenler Analizine İlişkin Sonuçlar:

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Temel Bileşenler Analizi Sonuçlarının faktör yük değerlerinin iki faktör üzerinde toplandığı ve 25 maddeden oluşan ölçek maddelerinin faktör yük değerlerinin 0.509 ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyum Alt Faktörü Madde İstatistiklerine İlişkin Sonuçlar:

Sosyal uyum alt faktöründe yer alan maddelerin öğrencileri sosyal uyum becerileri bakımından ne derece ayırt ettiğini, maddelerin ölçülen özellik bakımından aynı amaca hizmet edip etmediğini incelemek amacıyla ilk olarak düzeltilmiş madde alt korelasyonları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde, düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonlarının “Okulda Tiyatro, Müzik,Gezi vb Soysal Etkinliklere Katılma” (M12) maddesi için (.25), “Arkadaşlarına Karşı Davranışlarında Sakin Olma” (M24) maddesi için (.26), “Çevresindeki Canlıların Bir Kısımına (hayvanlar, bitkiler) İlgi Gösterme” (M35) maddesi için (.24) olduğu görülmüştür. Sosyal uyum becerileri bakımından öğrencileri ayırt etmeyen ve ölçeğin bütünü ile tutarlık göstermeyen bu maddelerin ölçekten çıkarılması kararlaştırılmıştır.

Sosyal uyum alt faktörünün kalan 17 madde için madde özelliklerini betimlemek amacıyla hesaplanan madde güçlük düzeyleri, düzeltilmiş madde ölçek alt ölçek korelasyonları ile sosyo-ekonomik düzeyin alt ve üst gruplarının madde ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Sosyal uyum alt faktöründe kalan 17 madde için düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonlarının .30 ile .72 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Üst ve alt grupların madde ortalamaları arasında üst grup lehine gözlenen farkların tamamının .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüş, öte yandan 17 maddenin madde güçlük dereceleri .45 ile .80 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyum alt ölçeğindeki maddelerin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonları bütün olarak incelendiğinde bu korelasyonların büyük çoğunluğunun (Madde 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 23) ölçekle ilişkisinin iyi olduğu, bazı maddelerde ise ilişki bulunduğu,

fakat bu genel çoğunluğa göre ilişkinin daha düşük olduğu (Madde 12, 24, 35) tespit edilmiştir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyum Alt Faktörü Güvenilirlik Analizine İlişkin Sonuçlar:

Sosyal uyum alt ölçeği için hesaplanan tek uygulamaya güvenilirlik katsayılarından $\alpha=.93$, birinci yarı test .90, ikinci yarı test .88 ve Spearman Brown iki yarı test korelasyonu .84 olarak bulunmuştur.

Tabloda Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyum Becerileri açısından güvenilirlik katsayılarının birbirine yakın değerlerden oluştuğu görülmüştür.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyumsuzluk Alt Faktörü Madde İstatistiklerine İlişkin Sonuçlar:

Sosyal uyumsuzluk alt faktöründe yer alan maddelerin öğrencileri sosyal uyumsuzluk becerileri bakımından ne derece ayırt ettiğini, maddelerin ölçülen özellik bakımından aynı amaca hizmet edip etmediğini incelemek amacıyla ilk olarak düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde, düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonlarının .28'den yüksek olduğu görülmüştür. Sosyal uyumsuzluk becerileri bakımından öğrencileri ayırt etmeyen ve ölçeğin bütünü ile tutarlık göstermeyen madde görülmemiştir.

Sosyal uyumsuzluk alt faktörünün 8 maddesi için madde özelliklerini betimlemek amacıyla hesaplanan madde güçlük düzeyleri, düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonları ile sosyo-ekonomik düzeyin alt ve üst gruplarının madde ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Sosyal uyumsuzluk alt faktöründeki 8 madde için düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonlarının .28 ile .51 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Üst ve alt grupların madde ortalamaları arasında alt grup lehine gözlenen farkların tamamının .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Öte yandan 8 maddenin madde güçlük dereceleri .50 ile .69 arasında değiştiği bulunmuştur.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyumsuzluk alt ölçeğindeki maddelerin düzeltilmiş madde alt ölçek korelasyonları bütün olarak incelendiğinde bu korelasyonların hepsinin ölçekle ilişkisinin iyi olduğu tespit edilmiştir. Ölçek maddelerinin hepsinin iyi ilişkiler içinde olması ölçeğin güvenilirliğini korur niteliktedir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayıları bu veriyi desteklemektedir. Buradan sosyal uyumsuzluk alt ölçeğindeki madde toplam korelasyonlarının ölçekle ilişkisinin oldukça iyi olduğu ve testin de ölçülen değerleri iyi düzeyde ölçtüğü bulunmuştur.

**Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Sosyal Uyumsuzluk Alt Faktörü
Güvenilirlik Analizine İlişkin Sonuçlar:**

Sosyal uyumsuzluk alt ölçeği için hesaplanan tek uygulamaya ait güvenilirlik katsayıları $\alpha=.83$, birinci yarı test .72, ikinci yarı test .68 ve Spearman Brown iki yarı test korelasyonu .85 olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyumsuzluk Becerileri açısından güvenilirlik katsayılarının birbirine yakın değerlerden oluştuğu görülmüştür.

6.2. Öneriler

Çocukların sosyal uyum ve becerileri okul öncesi yıllarda kazanmaları, ileriki yıllarda onların sosyal uyum ve beceri bakımından eğitim, sosyal, aile ve iş yaşamında çevresindeki insanlarla olan ilişkilerini olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle çocuğun sosyal uyum ve becerilerinin okul öncesi dönemde kazandırılması önem taşımaktadır.

Anne-Babalara Yönelik Öneriler

- Anne-babaların çocukların sosyal uyum ve becerileri konusunda bilinçlendirmek amacıyla seminerlere, konferanslara vb. etkinliklere katılmaları sağlanabilir.
- Anne-babaların birlikte veya ayrı ayrı katılabilecekleri gün ve saatlerde (çalışan anne-babaların mesai saatleri ve izin günleri göz önünde bulundurularak) okul içinde, halk eğitim merkezlerinde, aile çocuk eğitimi konusunda gönüllü çalışan kuruluşlarda kurslar, seminerler düzenlenerek; anne-babaların çocukları ile doğru iletişim kurmalarına yol gösterecek, sosyal uyum ve becerilerin gelişmesi konusunda çocuklarının yaş özelliklerine göre yapabilecekleri etkinlikler konusunda yardımcı olacak kaynak kitap, dergi, cd vb. eğitim materyallerine ulaşmalarına rehberlik edilerek bu süreçte desteklenmeleri sağlanabilir.
- Anne-babaların çocukların sosyal uyum ve becerilerini desteklemek için yazılı basın (kitap, gazete, dergi, broşür vb), görsel ve işitsel basın (radyo, televizyon, internet) kullanılarak hazırlanacak yayım ve yayınlarla sosyal uyum ve beceri konusunda anne-babalar bilgilendirilebilir.

Eğitimcilere Yönelik Öneriler:

- Okul öncesi eğitimi öğretmen adayları için mezun olacakları üniversitede çocukların bütün gelişim alanları için yeterli donanıma sahip olacak şekilde bilgilendirilebilir. Ayrıca çocukları gözlemleyerek onların sosyal gelişimlerini değerlendirmeleri ve desteklemeye yönelik uygulamalı çalışmalar yapmaları sağlanabilir.
- Okul öncesi eğitimi öğretmenleri için onların bakış açılarını ve eğitim görüşlerini zenginleştiren çocukların sosyal uyum ve becerilerini geliştirebilecekleri eğitim programlarının hazırlanıp uygulanmasının önemini vurgulayan hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenebilir. Bu eğitim seminerleri de sistematik olarak tekrarlanabilir.
- Öğretmenler sosyal uyum ve becerilerin evde de devamını sağlamak için aile katılım etkinliklerinden ve aileler için bazı seminerler, toplantılar düzenleyerek velileri bilgilendirme çalışmalarından yararlanabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Bu çalışmanın evrenini 2006-2007 eğitim-öğretim yılı Ankara il merkezi Keçiören ilçesinde bulunan ve anasınıfına devam eden beş-altı yaş aralığındaki çocuklar ve aileleri oluşturmuştur. Elde edilen bilgilerin genellenebilmesi için araştırma, daha kapsamlı olarak büyük bir araştırma ekibi tarafından daha çok sayıda ilçe ve okulun, daha geniş bir yaş grubunun kullanıldığı, geniş bir örneklem grubu üzerinde farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki çocuklarla yapılabilir.

- Sosyal uyum ve beceri eğitimine yönelik bazı programlar hazırlanarak anne-babalara ve öğretmenlere eğitim verilebilir ve bunun çocukların sosyal uyum ve becerilerine etkisi incelenebilir.
- Sosyal uyum ve beceri ölçeği anasınıfına devam eden çocuklara uygulanmıştır. Başka bir araştırmacı tarafından anaokulu eğitimi alan ve almayan çocuklara karşılaştırma yapmak amacıyla uygulanabilir.
- Sosyal uyum ve beceri ölçeği özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar üzerinde çalışılarak ayrı bir geçerlilik güvenirlik çalışması yapılabilir. Daha sonra ölçek özel eğitim merkezlerinde eğitim alan engelli çocuklar üzerinde bir eğitim programı hazırlanarak etkililiğine bakılabilir.
- Sosyal uyum ve beceri eğitimi almış çocuklar takip edilerek bu eğitimin onların ilerdeki sosyal ilişkileri ve iletişimlerini nasıl etkilediği gözlenebilir.
- Bu araştırmada ele alınmayan anne-babaların ve öğretmenlerin sosyal uyum ve beceri düzeyleri belirlenerek, çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile karşılaştırılabilir.

4.KAYNAKÇA

AKALIN, N. (1999). **1.İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı**. İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, 525.

Atkinson, R., Smith, E., Bem, D. and Nolen, S. (2002). **Psikolojiye Giriş**. (Çev. Yavuz Alogan), Ankara: Arkadaş Yayınları.

AVCIOĞLU, H. (2001). **İşitme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı İle Sunulan Öğretim Programının Etkinliğinin İncelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı.

AVCIOĞLU, H. (2003). Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi İle Sunulan Öğretim Programlarının Etkinliğinin İncelenmesi, **Omeop Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı**, Cilt:1. Ankara:Ya-pa Yayınları.

AYDIN, A. (2000). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Bursa: Alfa Basım.

BAKIRCIOĞLU, R. (2002). **Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları**. Ankara: Anı Yayıncılık.

BALCI, A. (2004). **Sosyal Bilimlerde Araştırma**. (Dördüncü Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

BAŞAL, H.A. (1998). **Okul Öncesi Eğitime Giriş**. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

BAUMRIND, D. (1967). Child Care Practices Antecedent Three Patterns of Preschool Behavior. **Genetic Psychology Monographs**. 75(1), 43-88.

BAYHAN, P.S. ve ARTAN, İ. (2004). **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**. İstanbul: Morpa Yayınları.

Baykan, S., Temel, F. Ömeroğlu, E., Bulduk, S., Ersoy, Ö., Avcı, N. ve Turla A. (1995). **Ankara’da Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 0-6 Yaş Çocuklarının Gelişim Durumlarının İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayınları: 16-20.

BEE, H. (2000). **The Developing Child**. Boston: Allyn and Bacon.

BERK, L.E., (1991). **Child Development**. Boston: Allyn and Bacon.

Boivin, M., Hymel, S. ve Bukowski, W. (1995). The Roles of Social Withdrawal, Peer Rejection, and Victimization by Peers in Predicting Loneliness and Depressed Mood in Childhood. **Development and Psychopathology**. ABD: Cambridge University Press. 7:765-785.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2006). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. (Altıncı Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

CESSNA, C.B. (2000). Social Skill Rating System, Parent and Teacher Versions: Preschool Children With and without Handicaps. Ph. D. Thesis. ABD: Arizona State University.

CRICK, N. (2000). Engagement in Gender Normative Versus Non-Normative Forms of Aggression: Links to Social-Psychological Adjustment. **Childhood Social Development**. Massachusetts ve Oxford: Black Well Publishers.

COLLARD, R.R., (1980). **“Exploratory and Play Behaviors of Infants Reared in an Institution and in Lower and Middle-Class Homes”**, Life Span Development. (Edited by: Martin Bloom). New York: Macmillan Publishing Co.

CUNNINGHAM, B. (1993). The Preschool Years: Psychosocial Development. **Child Development**. Thomas Quinn (Editors), (p.169-182). New York.

ÇAĞDAŞ, A. ve SEÇER, Z. (2002). **Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi**. İstanbul : Nobel Yayınevi.

Çetin, F. ; Bilkay, A.A. ve Kaymak, D.A. (2003). **Çocuklarda Sosyal Beceriler**. İstanbul: Morpa Yayınları.

ÇİMEN, S. (2000). **Ankara’da Üniversite Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.

Deckard, K., Dunn, J. ve Lussier, G. (2002). Sibling Relationships and Social-emotional Adjustment in Different Family Contexts. **Social Development**. 11(4), 571-588.

Dehart, G.B., Sroufe, L.A., and Copper, R.G. (2004). Child Development: It’s Nature and Course. **5 th Edition**.

Denham, S., Blair, K., Demlilder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach, S. and Queenan, P. (2003). Preschool Emotional Competence : Pathway to Social Competence. **Child Development**. January / February, 74(1), 238-256.

DİNÇ, B. ve GÜLTEKİN, M. (2003). Okul Öncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri. **Omep 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı**. Ankara: Ya-pa Yayınları.

DİRİM, A. (2003). **Çocuk Ruh Sağlığı**. İstanbul: Esin Yayınevi.

Elliot, S.N., Barnard, J. ve Gresham, F.M. (1989). Preschoolers Social Behavior: Teachers and Parents Assessments. **Journal of Psychoeducational Assessment**, 7: 223-234.

ELKİN, F. (1995). **Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması**. İngilizceden Çeviren: N. GÜNGÖR. Ankara: Gündoğan Yayınları.

ERDEN, M. ve AKMAN, A. (1997). **Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme Öğretme**. İstanbul: Arkadaş Yayınevi.

Fantuzzo, J., Sutton-Smith, B., Coolahan, K.C., Manz, P.H., Canning, S. and Debman, D. (1995). Assessment of Preschool Play Interactions Behaviors in Young Low-Income Children: Penn Interactivite Peer Play Scale. **Early Childhood Research Quarterly**, 10: 105-120.

FRIEDMAN, D.H., (1998). Social Skills and Problem Behaviors of Adolescents with Learning Disabilities with and without Attention/Impulsivity Problems: A Comparison of Teacher and Student Perceptions. Ph. D. Thesis. ABD: Rutgers-The State University of New Jersey.

GARDNER, H. (1982). **Developmental Psychology**. (Second Edition). Boston: Little, Brown and Company.

GANDER, M.L. ve GARDNER, H.W. (2001). **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. Onur, B. (Ed.). Ankara: İmge Kitapevi.

Gresham, F.M., Noell, G.H. and Elliott, S.N. (1996). Teachers as Judges of Social Competence: A Conditional Probability Analysis. **School Psychology Review**, 25(1), 108-117.

GRUSEC, J.E. ve LYTTON, H. (1998). **Social Development: History, Theory and Research**. New York: Springer-Verlag.

GÜL, G.(2003). **Öğrencinin Benlik Kavramının Gelişiminde Öğretmenin Rolü.** *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 77:8-11.

GÜLER, D. (1994). **Okul Öncesi Eğitimine Öğretmen Yetiştirme Programlarının Analizi.** Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı.

Gürşimşek, I., Girgin, G. ve Harmanlı, Z. (2001). Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Eğitime Katılımının Okul Öncesi Dönemde Psikososyal Gelişime Etkisi. **Marmara Üniversitesi Uluslar Arası Katılımı 2000 Yıllarda Birinci Öğretme ve Öğrenme Sempozyumu.** İstanbul.

HARRIS, A.C. (1986). Social and Emotional Development During the Preschool Years. **Child Development.** St. Paul: West Publishing.

HARTUP, W. (2000). The Company They Keep Friendships and Their Developmental Significance. **Childhood Social Development.** Massachusetts ve Oxford. Blackwell Publishers.

HOWES, C. (2000). *Social-Emotional Classroom Climate In Child Care, Child-Teacher Relationships and Children's Second Grade Peer Relations.* **Social Development**, 9(2), 191-203.

Huesmann, L.R. Moise-Titus, J., Podolski, C.L. and Eron, L.D. (2003). **Longitudinal Relations Between Children's Exposure to T.V. Violent and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood: 1977-1992.** *Developmental Psychology*, 39(2), 201-221.

KANDIR, A. (2004). **Gelişimde 3-6 Yaş "Çocuğum Büyüyor".** İstanbul: Morpa Yayınları.

KAGAN, J. (1984). **The Nature of the Child.** ABD: Basic Books.

KARASAR, N. (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayınevi, S:59-79.

KING, R. (2000). **Classroom-Based Social Skills Training as Primary Prevention in Kindergarten: Teacher Ratings of Social Functioning**. Ph. D. Thesis. ABD: University of Missouri.

KULAKSIZOĞLU, A. (2001). **Ergenlik Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitapevi.

MACCOBY, E. (2000). Gender and Relationships: A Developmental Account. **Childhood Social Development**. Massachusetts ve Oxford. Blackwell Publishers: 204-205.

MELHUİŞH, E. ve LAMBİDİ, A. (1996). The Daycare Experience: Quality and Child Development. **The Child in the World of Tomorrow The Next Generation**. New York: Pergaman and Company.

METİN, G.G. (1999). **Dramanın 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal-Duygusal Gelişimlerine Etkisinin İncelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Mussen, P., Conger, J., Kagan, J. and Huston, A. (1990). **Child Development & Personality**. ABD: Harper Cllins Publishers.

MORGAN, J.J.B. ve COLE, L. (2001). **Çocuk ve Gençlik Psikolojisi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

OGBU, J.C. (1988). **“Culture, Development, and Education”**. Psychological Bases for Early Education. (Edited by: A.D. Pellegrini). Chichester, New York: John Wiley and Sons.

ONUR, B. (2000). **Gelişim Psikolojisi**. Ankara: İmge Kitabevi.

OPREA, L.M. (1998). The Relationship of Authoritative Parenting Style of Head Start Families and the Development of Appropriate Social Skills in Preschool Children. Ph. D. Thesis, ABD: University of New Orleans.

Ömeroğlu, E., Kandır, A., Ceylan, Ş.(2005). Göç Eden Ailelerin İlköğretim Çağındaki Çocuklarının Sosyal Uyum ve Becerilerinin İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Raporu.

ÖZBEK, A. (2003). **Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen Çocukların İlköğretim Birinci Sınıfta Sosyal Gelişim Açısından Öğretmen Görüşüne Dayalı Olarak Karşılaştırılması**. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

PALUT, B. (2003). Sosyal Gelişim Ve Arkadaşlık İlişkileri. **Gelişim ve eğitimde Yeni Yaklaşımlar**. İstanbul: Mor-Pa Kültür Yayınları.

Pettit, G., Bates, J. ve Dodge, K. (2000). Supportive Parenting, Ecological Context and Children's Adjustment: A Seven Year Longitudinal Study. **Childhood Social Development**. Massachusetts ve Oxford: Blackwell Publishers.

Phillipsen, L.C., Bridges, K.S., McLemore, G. and Saponaro, L.A. (1999). **Perceptions of Social Behavior and Peer Acceptance in Kindergarten**. *Journal of Research in Childhood Education*. 14(1), 68-77.

Poole, C., Miller, S. ve Church, E. (2003). How Children Build Friendships. *Early Childhood Today*. 18(2): 27-34.

POWLESS, L.D. and ELİOT, N.S. (2002). Assessment of Social Skills of Native American Preschoolers: Teachers and Parent Rating. **Univeristy of Wisconsin-Madison, U.S.A.**

RAVER, C. (1997). **Poor Children Gain Social Competence From Sensitive Interaction With Parent.** Brown University Child&Adolescent Behavior Letter. July: 13(7), 1-2.

Rose-Krasnor, L., Rubin, K.H., Booth,C.L. and Coplan, R. (1996). The Relation of Maternal Directiveness and Child Attachment Security to Social Competence in Preschoolers. **International Journal of Behavioral Development.** 19: 309-325.

RUGGIERO, T. (2002). Social Skills, Intelligence And Gender as Predictors Of Standardized Measures of Achievement and Teacher Ratings of Behaviours Associated With Learning. Ph. D. Thesis. ABD: Pennsylvania State University.

SAARNI, C. (1999). **The Development of Emotional Competence.** New York, London: The Guilford Press.

SENEMOĞLU, N. (2001). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim.** Ankara: Gazi Kitabevi.

SMITH, M. ve WALDEN, T. (1999). Understanding Feelings and Coping with Emotional Situations: A Comparison of Maltreated and Nonmaltreated Preschoolers. **Social Development.** 8(1), 93-113.

SONUVAR, B. (1999). **Çocuk Ruh Sağlığı Yönünden Koruyucu Etkenler. Ben Hasta Değilim.** İstanbul: Nobel Yayınevi.

ŞAHİN, H. (2004). Kişisel Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık. **Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik.** Ankara: Anı Yayıncılık.

TEGLASİ, H. ve ROTHMAN, L. (2001). **A Classroom-Based Program to Reduce Aggressive Behavior.** *Journal of School Psychology*, 39(1), 71-94.

TEMUR, B. (2003). **Tek Çocuk ve Tek Çocuklu Aileler.** <http://www.minikeller.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=197> adresinden 23 Ocak 2007 tarihinde alınmıştır.

UĞUR, H. (1998). **Anasınıfı Eğitiminin Sosyalleşmedeki Rolü ve Öğrencileri Sosyalleştirme Açısından Özel ve Devlet Anasınıflarının Karşılaştırılması.** Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UNUTKAN, Ö.P. (1998). **5-6 Yaş Grubu Aile Katılımlı Sosyalleşme Programı.** Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Updegraff, K.A., McHale, S.M. and Crouter, A.C. (2001). **Parents Involvement in Adolescents Peer Relationships: A Comparison of Mothers and Fathers Roles.** *Journal of Marriage and Family*, 63, 655-668.

UŞAKLI, H. (2006). **Drama Temelli Grup Rehberliğinin İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri, Atılganlık Düzeyleri ve Benlik Saygısına Etkisi.** Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

UYSAL, M. (1996). **Anaokuluna Giden 5-6 Yaş Çocuklarda Yaratıcı Drama Çalışmalarının Sosyal Gelişim Alanına Etkisinin İncelenmesi.** Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAPICI, Ş. ve YAPICI, M. (2005). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi.** Ankara.

YAVUZER, H. (1995). **Çocuk Psikolojisi.** İstanbul: Remzi Kitapevi.

YAVUZER, H. (1996). **Çocuk ve Suç.** İstanbul: Remzi Kitapevi.

YAVUZER, H. (2001). **Anne Baba Okulu**. İstanbul: Remzi Kitapevi.

YILMAZ, B. (2003). Çocukta Normal Gelişim. **Türk Psikoloji Bülteni**. Eylül-Aralık: 30-64.

ZEMBAT, R. ve UNUTKAN, Ö. (2001). **Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri**. İstanbul:YA-PA.

EKLER

EK 1
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ANKARA İLİ
KEÇİÖREN İLÇESİNE BAĞLI
İLKÖĞRETİM OKULLARININ LİSTESİ

SIRA NO	OKULUN ADI
1	23 Nisan İlköğretim Okulu Anasınıfı
2	29 Ekim İlköğretim Okulu Anasınıfı
3	Atatürk İlköğretim Okulu Anasınıfı
4	Ayyıldız İlköğretim Okulu Anasınıfı
5	Çizmeci İlköğretim Okulu Anasınıfı
6	Fevzi Atlioğlu İlköğretim Okulu Anasınıfı
7	Hüseyin Güllüoğlu İlköğretim Okulu Anasınıfı
8	Hacı Sabancı İlköğretim Okulu Anasınıfı
9	Kalaba İlköğretim Okulu Anasınıfı
10	Kamil Ocak İlköğretim Okulu Anasınıfı
11	Mecidiye İlköğretim Okulu Anasınıfı
12	Nebahat Taşkın İlköğretim Okulu Anasınıfı
13	Pursaklar İlköğretim Okulu Anasınıfı
14	Tarhuncu Ahmet Paşa İlköğretim Okulu Anasınıfı
15	Ülker İlköğretim Okulu Anasınıfı
16	Kocatepe İlköğretim Okulu Anasınıfı
17	Gülhane İlköğretim Okulu Anasınıfı

EK 2
GENEL BİLGİ FORMU

1. Çocuğun Cinsiyeti

Kız () Erkek ()

2. Çocuğun Yaşı

Beş Yaş () Altı Yaş ()

EK 3
SOSYAL UYUM VE BECERİ ÖLÇEĞİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ
ALINAN UZMANLARIN LİSTESİ

SIRA NO	UZMANLAR
1	Prof. Dr. Neriman ARAL
2	Doç. Dr. Gülen BARAN
3	Doç. Dr. Figen GÜRSOY
4	Doç. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL
5	Yard. Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN